

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra antropologie a zdravotní vědy

Bakalářská práce

Zdeňka Šmejdiřová, DiS.

Výchova ke zdraví se zaměřením na vzdělávání

Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Znalosti žáků 9. ročníku základní školy v tématech zdravých vztahů / sexuální výchovy

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 9.11. 2020

.....

Zdeňka Šmejdiřová, DiS.

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. Mgr. Michaele Hřivnové, Ph. D, za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a materiálových podkladů k práci, za ochotu a pomoc při jejím zpracování. Dále děkuji své rodině za podporu a cenné připomínky. Mé poděkování za ochotu rovněž patří ředitelům/ředitelce všech základních škol, kde jsem mohla uskutečnit praktickou část své práce – výzkumné šetření.

Obsah

Úvod.....	5
1 Cíle a úkoly práce	6
2 Teoretická východiska	7
2.1 Sexualita a společnost.....	7
2.1.1 Příklady změn postojů k sexualitě v historických obdobích.....	9
2.1.2 Současné vlivy na utváření postojů k sexualitě a sexuální výchově.....	9
2.2 Sexuální výchova a psycho-sociální vývoj v dospívání	11
2.2.1 Osobnost pubescenta a role sebepojetí	11
2.2.2 Formování osobnosti ve vztahu k psychosexuálnímu vývoji	12
2.2.3 Identita – vymezení pojmu.....	13
2.3 Sexuální výchova ve školním prostředí	15
2.3.1 Sexuální výchova na 1. stupni	16
2.3.2 Sexuální výchova na 2. stupni	16
2.4 Obsah a metody sexuální výchovy	19
2.4.1 Znalosti – dovednosti/jednání – postoje	19
2.4.2 Osobnost učitele sexuální výchovy.....	21
2.4.3 Aktualizace konceptu sexuální výchovy.....	22
3 Výzkumná část.....	25
3.1 Charakteristika výzkumného vzorku	25
3.2 Výzkumná metoda	25
3.3 Výsledky a diskuse	26
Testová úloha č. 1.....	27
Testová úloha č. 2.....	30
Testová úloha č. 3.....	33
Dotazníková otázka č. 4.....	36
Závěr.....	43
Seznam použitých zdrojů	45
Seznam grafů a tabulek	49
Seznam tabulek	49
Seznam grafů.....	49
Seznam obrázků	49
Seznam příloh.....	49
Přílohy:.....	50

Úvod

Téma sexuální výchovy jsem si vybrala z více důvodů. Tato problematika se jednak prolíná oběma obory z mé studijní kombinace a také mám v tom směru osobní zkušenost. Kdysi jsem působila jako preventistka - pomáhala jsem vést peer-programy ohledně partnerských vztahů, sexuality, AIDS a dalších problematických oblastí týkajících se dospívání. Častokrát se potvrzovalo, jak důležité téma to pro teenagerský věk je a kolik v něm panuje nejistot a pochybností, spojených se sebezpjetím. Přitom přibližně třetina pedagogických pracovníků není schopná o tématech sexuální výchovy hovořit. S rodiči mluví o tématech sexu asi jen čtvrtina dětí.¹ V naší společnosti stále panuje mnoho předsudků a ostychu spojeného se sexualitou. Vedle toho jsme byli nedávno konfrontováni, v dokumentu Víta Klusáka a Barbory Chalupové *V síti*, s fenoménem zneužívání dětí skrze různé sociální platformy. Tento experiment ukázal například fakt, že každé druhé dítě chatuje s cizími lidmi a asi pětina by neodmítla schůzku, 41% dětí potvrdilo, že obdržela od jiné osoby pornografickou fotku. U 60% z nich rodiče nijak nelimitují čas na internetu. Pokud děti nedostávají informace a odpovědi na své otázky od blízkých lidí, najdou si je jinde... Toto vše se týká dětí pod dvanáct let. Zájem o témata sexuality nezávisí na věku, ale míra zranitelnosti ano.

Informovanost v oblasti sexuality a prevence nebezpečných jevů s ní související je jedna věc, neméně důležité je ovšem integrování sexuality do lidského života a to jako jeho pozitivní součásti. Sexuální výchova se neomezuje jen na pouhé informace a anatomické znalosti. Pro budoucí partnerské vztahy a následný rodinný život je rovněž důležité poznání a přijetí sebe sama, prohlubování svých emocí a citů, chápání pocitů druhých. Takto se rodí schopnost vztahování se k druhému, hlubokého citu a vzájemnosti.

Sexuální výchova je prostor, ve kterém se střetávají různé názory, hodnoty a morální postoje. Tyto postoje si děti začínají utvářet ve svojí primární rodině, která hraje v tomto případě nejdůležitější roli. Škola by měla napomoci v rozšíření, integrování, rozřídění informací, popřípadě jejich poopravení. Ze socializačního hlediska stojí hned vedle rodiny. Rodina a škola by měla na těchto tématech spolupracovat, navzájem si důvěřovat a podporovat se. Pokusím se nahlédnout na všechny tyto oblasti.

¹https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/sexualni-vychova-na-skolach-predmety.A190926_113028_domaci_brzy

1 Cíle a úkoly práce

Hlavním úkolem této práce je zhodnocení úrovně znalostí žáků 9. tříd základní školy v oblasti lidské sexuality, partnerských vztahů a sexuálně reprodukčního zdraví, ve vztahu k cílové úrovni znalostí formátovaných v Rámcovém vzdělávacím plánu pro základní školy (dále RVP ZV) především prostřednictvím vzdělávacího předmětu Výchova ke zdraví.

Dílčí cíle:

Teoretická část:

- Vytvořit teoretickou platformu pro následující výzkumnou část bakalářské práce, ve které bude pozornost věnována především:
 - utváření postojů společnosti (rodičů, učitelů, dětí) k lidské sexualitě,
 - významu sebepojetí u pubescentů a jeho role v sexuální výchově,
 - sexuální výchově ve školním prostředí.

Praktická část:

- Zjistit vědomostní úroveň žáků ZŠ z oblasti sexuálně reprodukčního zdraví s využitím didaktického testu obsahujícího otázky v souladu s kurikulárními dokumenty.
- Zmapovat afektivní složku – preference vlastností při volbě potenciálního partnera/partnerky.
- Analýza zdrojového aparátu žáků v oblasti partnerských vztahů a sexuality.
- Zjistit postoj žáků k sexuální výchově ve škole.
- Zjistit významnost informačního zdroje internetu: pornografie a sociální sítě.

2 Teoretická východiska

Následující poznatky jsou uvedeny především jako opora nebo východiska k výchově směřující ke spokojené a zdravě se projevující sexualitě. Rovněž také k pochopení příčin možných problémů a negativních jevů, se kterými se v pedagogické praxi u dětí můžeme setkat. Přes všechny těžkosti a společenská tabu by měl pedagog, předávající témata lidské sexuality a partnerských vztahů, co nejvíce do hloubky porozumět dané problematice, aby se vyvaroval případným zjednodušujícím výrokům, či zkreslování.

2.1 Sexualita a společnost

Na lidskou sexualitu nelze nahlížet izolovaně od postojů společnosti, ve které žijeme, kde jsme byli vychováni. Společenské konvence bezesporu ovlivňují sexuální chování. Sexualita však nadto disponuje velkou silou, demonstrující svou důležitost, a pokud je dlouhodobě potlačována přísnými společenskými pravidly, bývá neurotizována, pokroucena a na společnost to má zpětný negativní dopad (Foucault, 1999).

Jakýmsi všeobecným přesvědčením bývá, že zdravě fungující sexualita je cosi automatického či normálního. V každé společnosti, která se charakterizuje elementárním systémem a stabilitou, byla a je sexualita nějakým způsobem usměrňována pravidly a výchovou. V minulosti se z náboženských důvodů výchova zaměřovala především na potlačení „smyslnosti“, což mělo za následek tajení „nezákonných“, přesto z dnešního pohledu přirozených sexuálních aktivit, nebo vznik různých patologií a poruch. Komunikace o sexualitě zde byla prakticky nemožná, v rovině **tabu**. Opakem tabuizování je **společenský diskurs**, tedy komunikace s použitím jazykových prostředků, dle norem a pravidel dané kultury. Pojmenovat, dát na světlo věci, které byly skryté, neuchopené, nepojmenované (Bianchi, G., in Šulová, Fait, Weiss a kol., 2011, s. 131-132).

Naše kultura je historicky silně ovlivněna žido-křesťanskou morálkou, která po dlouhou dobu určovala co je a co není v sexu „normální“. K sexualitě se stavěla poměrně restriktivně, takže jakákoliv expozice genitálu byla nepřípustná, potíraly se veškeré praktiky, které nevedly bezprostředně ke zplodění dítěte. Homosexuální projevy byly trestány, masturbace tabuizovaná a menstrující žena „nečistá“ (Kaňák a Stretti, 2014). S vývojem v nahlížení na lidskou sexualitu souviselo století vědy, sexuologie se nejprve vyvíjí v rámci psychiatrie. Je jen pár odvážných, kteří se do tohoto tématu pouštějí, jedním z nich je

Sigmund Freud, který sexualitu přímo katapultoval do veřejné debaty(Černoušek, 1994). Převládá zde však pouze biologicko-medicínský pohled s téměř technologickou snahou o maximalizaci objektivnosti. Pouze částečně se připouští subjektivní, autonomní rozměr sexuality jako zdroje přirozené rozkoše. Převládá snaha o kontrolu, zvládnutí vlastních pudů a uzdravení neuróz plynoucích z potlačené sexuality. Je zde velmi odlišný pohled na mužskou a ženskou sexualitu, což zcela jistě souvisí s absolutní převahou mužů ve vědě. Ženská sexualita je mnohem více obestřena mýty a polopravdami, předsudky a především nezájmem. V 60. letech minulého století se však ve společnosti do popředí dostanou lidská práva, lidé volají po svobodě rovnoprávnosti. Ruku v ruce s tím dochází i k uvolnění sexuální morálky. O sexu se začíná hovořit jako o přijatelné, autonomní lidské součásti. Kinsley institut vydává své studie o homosexualitě, čímž dochází k detabuizaci sexu, který se stává plnohodnotnou součástí společenského diskurzu. Paralelně se rozvíjí feministická hnutí, moderní antikoncepce - ženy i muži mohou aktivně regulovat početí, sexualita se postupně odděluje od historického sepětí s pouhou reprodukční funkcí. Zakládají se kliniky pro výzkum lidské sexuality, především jejich fyziologických mechanismů, ale do popředí se dostává rovněž psychický aspekt a jeho souvislost se sexuálními dysfunkcemi – viz. např. kliniky W. H. Masterse a V. E. Johnsonové v USA. Společenský diskurs zahrnuje všechny oblasti a stává se skutečným(Bianchi, G., in Šulová, Fait, Weiss a kol., 2011, s. 132-134).

Sedmdesátá a především osmdesátá léta, která jsou spojena s pandemií viru HIV a nemoci AIDS, představují vystřízlivění - sex má svá **rizika**. Mocného vlivu sexuality se již ovšem chopil průmysl – média, reklamní, zábavní a především pornografický. Pornografický průmysl nezobrazuje koitus realisticky ve vztahu k oběma pohlavím. Především tu jde o zisk, který stoupá s novými a extrémnějšími praktikami. Cílí vesměs na muže. Negativně ovlivňuje pohlavně a psychosexuálně nevyzrálé děti.

V současnosti se ve společnosti, v oblasti nebezpečí v sexualitě, prolínají tři koncepty z historie: **hřích, tabu a riziko**. Přičemž rizikem nejsou myšleny pouze zdravotní a sociální dopady, ale rovněž dopady na psychiku(Bianchi, G., in Šulová, Fait, Weiss a kol., 2011, s. 132-135).

2.1.1 Příklady změn postojů k sexualitěv historických obdobích

Jako dobrý příklad postojové a názorové turbulence ve vztahu sexuality a výchovymůže posloužit téma masturbace. NapříkladFleischhauer-Hard (1990) uvádí, že ve střední Evropě byl až do 17. století velmi benevolentní přístup k sexualitě, podobně jako v době helénské, byly tolerovány v podstatě jakékoli formy sexuálního uspokojování do té míry, kdy neohrožovaly zdraví někoho jiného. Dokonce uvádí, že jak rodiče, tak chůvy používali masturbaci jako prostředek uklidnění malých dětí – tedy dospělí se na masturbaci aktivně podíleli. Ovšem jaká je pro dnešního člověka představa, že by rodič takto uklidňoval své dítě? Foucault (1999) uvádí, že to, co je v oblasti sexuality doporučováno, nebo naopak zatracováno souvisí s „*režimem pravdy*“, který ve společnosti zrovna převládá – tedy to, jaký světonázor momentálně ve společnosti panuje, čemu v danou chvíli lidé věří, na čem se shodli, že by to tak mělo být. Proto, když Sigmund Freud představil své rozpracování dětské sexuality, přinesl tím na počátku 20. století velký poprask(Černoušek, 1994).

V dnešní době je u nás, mezi odborníky a více-méně veřejností, masturbace(i u dětí) pokládána za zcela neškodný jev, pokud je prováděna v intimním prostoru. Ještě před třiceti lety tomu tak zcela jistě nebylo (Strettia Kaňák, 2014). Radim Uzel uvádí výrok z tehdejší příručky sovětského autora Kadastika, kdese masturbace prezentuje jako počínání zdraví a života ohrožující, protože spolu s ejakulátem z těla odchází látky důležité pro rozvoj mozkové činnosti(Radim Uzel, 2018, s. 103).

Podle rozsáhlého výzkumu socioložky Lilian Rubin z r. 1989, která po desetiletí zkoumala vývoj sexuality, docházíme k pozoruhodným zjištěním, jaký vliv na sexualitu mají společenské konvence, **výchovaa** historické postavení muže a ženy. Zjistila například, že zatímco v minulosti dívky předstíraly nevinnost navzdory své sexuální aktivitě, dnes naopak předstírají protřelost navzdory svým malým zkušenostem (nevinnosti). Opakoval se rovněž klasický stereotyp „mužnosti“ v souvislosti s četností pohlavních styků/partnerek u chlapců. Z těchto stereotypů může plynout obava chlapců ze „selhání“ při prvním pohlavním styku. U dívek pak rozpor a zmatení (vyhovět/zachovat si nevinnost)(Giddens, 2012).

2.1.2 Současné vlivy na utváření postojů k sexualitě a sexuální výchově

V současnosti můžeme spatřovat značné rozdíly v přístupu k sexuální výchově a morálce v závislosti na politických systémech. Přestože je sexualita všeobecně chápána jako

soukromá oblast, není tomu tak zcela, je do ní zjevně zasahováno za účelem udržení tradičních sociálních modelů skrze posilování genderových nerovností (Jarkovská, 2018).

Liberálové hovoří otevřeně o právu na sebeurčení, kritizují nerovnosti mezi pohlavími a heteronormativní přístupy. Konzervativní hlasy naopak mluví o škodlivém zrovnoprávnění a o „genderové ideologii“. Například v sousedním Polsku se ve školách znovu hovoří o škodlivosti masturbace či nevhodnosti nošení krátkých sukní (na rozdíl od normalizační éry, kdy bylo Polsko liberálnější a otevřenější než ČSR – Uzel, 2018, s.103). Těmto regresivním přístupům se daří zejména v prostředí nábožensky konzervativním či pravicově populistickým (Jarkovská, 2018, s.26).

Dalším fenoménem je hypersexualizovaná kultura prezentovaná komerčními médii, jíž čelí dnešní mládež. Upozorňuje na to například film *Kočky*, francouzské režisérky se senegalskými kořeny Maïmouny Doucouréa to zcela otevřeným, dokumentujícím způsobem. Dívky (11-13let) v tomto snímku odráží vizuální tlak současné popkultury, prosadit se určitým sexistickým způsobem. Projevují se velmi lascivně, ovšem divák tuší, že je to celé nápodoba - aktérky neprožívají žádné sexuální vzrušení. Dívky vnímají, že sexualita v sobě skrývá určitou moc a ony jí chtějí využít, vydobýt si skrze ni pozornost. Přestože film, po uvedení na prestižním festivalu Sundance, získal vřelé přijetí i ocenění, následnou reakcí část americké společnosti, napříč politickým spektrem, bylo podání žaloby za šíření dětské pornografie a výzvy k bojkotování Netflixu. Dospělá populace by si spíše měla klást otázku, co je na tomto chování pro dívky tak přitažlivé? Kdo je naučí zacházet s vlastní sexualitou v hypersexualizované kultuře? V rámci edukace je potřeba reflektovat všechny vlivy, které mají dopad na duševní vývoj dětí, což se týká rovněž fenoménu sextingu na sociálních sítích (viz. dokument *V síti* Víta Klusáka), pornografie celkově nových médií. Ještě nikdy se nestalo, aby se věci vrátili do „starých dobrých kolejí“, tedy smysl má přinášet otevřenou sexuální výchovu, postavenou na kvalitních informacích, nikoliv stigmatizaci, zákazech a hrozbách. (Lucie Jarkovská, 2020)

Definice sexuality dle Světové zdravotnické organizace:

„Sexualita je ústředním aspektem lidského bytí po celý život a zahrnuje pohlaví, pohlavní identitu a pohlavní roli, sexuální orientaci, erotiku, potěšení, intimitu a reprodukci. Sexualita je prožívána a vyjadřována v myšlenkách, fantaziích, tužbách, přesvědčeních, postojích, hodnotách, chování, praktikách, rolích a vztazích. Zatímco sexualita může

zahrnovat všechny tyto rozměry, ne všechny z nich jsou vždy prožívány a vyjádřeny. Sexualita je ovlivněna interakcí biologických, psychologických, sociálních, ekonomických, politických, etických, právních, historických, náboženských a duchovních faktorů.“ (WHO, 2006, s. 10)

2.2 Sexuální výchova a psycho-sociální vývoj dospívání

„Problémy dospívajících jsou obvykle spojeny se sebeúctou, vnímáním vlastního těla, šikanou, stresem, kybernetickou závislostí, zneužíváním návykových látek, pohlavně přenosnými chorobami, sexuálním zneužíváním a nechtěným těhotenstvím. Všechny tyto problémy jsou nějakým způsobem propojené a je potřeba se jim věnovat.“ (GoedeleLiekens)²

2.2.1 Osobnost pubescenta a role sebepojetí

Pro hledání a rozvoj vlastní osobnosti, autentického „já“ je nejtypičtější právě toto vývojové stádium. Pubescent se zabývá sám sebou v daleko větší míře, uvědomuje si svá specifika, roli ve společnosti, bývá hyperkritický a problematická je v tomto období vlastní sebeúcta, je více zranitelný a labilní. Je pod vlivem velkých hormonálních změn, jež se spolu s psychickou proměnou podílí na zvýšené citlivosti, impulzivité někdy až apatičnosti. Je zde velká potřeba sebepřijetí a respektu. Odpoutává se od rodičovské a všeobecně dospělé autority, vymezuje se. Dospělé autority už si spíše vybírá podle toho, nakolik mu imponují. Klíčovou roli hrají přátelské vztahy v rámci vrstevnické skupiny, které jsou mu velkou oporou. Potřeba neformální autority, odmítá podřízenou roli. V tomto kritickém věku, kdy jedinec vykazuje vyšší míru emoční zranitelnosti často také nízké sebevědomí, je ohrožují nejrůznější negativní jevy, které souvisí právě s hledáním jeho/jejího místa ve světě, hledání sebe sama. Je zde silná potřeba identifikace, ztotožnění se s nějakou skupinou (kmenem), a získání skupinové identity, což s sebou může nést jistá rizika, jelikož ve skupině se zvyšuje pocit sebedůvěry a snižuje pocit odpovědnosti za vlastní jednání (Vagnerová 2005). Může jít o experimenty s návykovými látkami, delikvenci, rizikové sexuální zkušenosti atd. V této fázi se prověřuje vztah (důvěry) a míra otevřenosti komunikace mezi dospělým a dítětem. Aktivní zájem o svět dítěte bez odsudku vede ke vzájemné důvěře. Mentorování naopak k uzavření se a hledání pochopení jinde (Šilerová, 2019, s.100). Dítě nechce o své pevné body přijít, i když se o to na první pohled snaží. Potřebuje pouze poznat a ověřit si smysl pravidel lidského soužití, najít si k nim vlastní vztah. Často se utíká do denního snění, vlivem bohatosti vnitřního prožívání, emocionálnosti a prohlubujících se citů. Buduje si svůj ideální svět

²Zdravotnický deník, dostupné z: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2018/10/libi-se-ti-sexualni-vychova-nema-byt-jen-antikoncepci-pohlavnich-chorobach/>

(ideální já), který je pak nutně konfrontován s realitou. Tato realita může být v některých případech natolik nepříjemná, že sahá po únicích (virtuální realita, psychotropní látky, závislosti, suicidiální pokusy) nebo volí agresí (šikana, vandalství, autoagrese – sebepoškození, poruchy příjmu potravy...) (Šulová, Fait, Weiss, 2011; Vágnerová, 2005).

Jako prevence je klíčový vztah rodičů k dítěti, bezpečné rodinné zázemí, rozvoj a kultivace osobnosti od útlého věku, sebepoznání, sebeúcta a seberegulace, rovněž posílení sociálních dovedností a vazeb. Pubescent potřebuje poskytnut svobodný prostor, kde zažije vlastní odpovědnost vedoucí k růstu sebedůvěry. Pokud mu v reálném životě chybí zájem či se jedná o jedince s emočními problémy, snáze na něj zapůsobí svou empatií například osoba na sociální síti (mnohdy s falešným profilem). Často se jedná o děti, které prožívají rodinnou krizi, kdy rodiče mnohdy sledují vlastní zájmy a dopady svého jednání si (v tom lepším případě) neuvědomují (Sovová, Novotná, 2018, s.85). Na formující se osobnost adolescenta má výrazný vliv i jeho sociální okolí, učitelé, vychovatelé, vedoucí zájmových kroužků, trenéři, představitelé církevních obcí a také celebrity, s nimiž se pubescenti často identifikují a jejichž životní styl napodobují (Vágnerová, 2005). Platí, že zdravý rozvoj osobnosti/identity a posun směrem k sebepřijetí, je v této fázi předpokladem k dobrým partnerským vztahům i k vlastní sexualitě (Šilerová, 2019, s. 99).

2.2.2 Formování osobnosti ve vztahu k psychosexuálnímu vývoji

Formování psychosexuálních postojů nezačíná až v období puberty, kdy samozřejmě tělo i psychika dozrává k pohlavní vyspělosti, ale formuje se od narození a dost možná už v těle matky, kdy se začíná utvářet pohlavní identita. V této fázi je důležitá připravenost matky na rodičovskou roli a její subjektivní prožívání přijímání těhotenství. Některé neměnné dispozice si neseme geneticky, ovšem zásadní je raná péče a reakce pečující osoby na naše potřeby a aktivity. Interakce mezi matkou a dítětem zakládá tvorbu naší identity - toho, kým se stáváme a jak se sami se sebou budeme v životě cítit. Z tohoto prvního vztahu se odvíjí naše další vztahování se k lidem a úspěšné vytváření svazků přátelství, lásky a rodičovství. Sexualita se jako součást naší identity zakládá ve velmi raných stádiích vývoje, kdy je dětská zvědavost a fantazie nejvíce rozvinutá. Zformování a přijetí své sexuality je podmínkou k dosažení celistvé identity až do její zralé fáze (Strettia Kaňák, 2014; Vágnerová, 2005).

2.2.3 Identita – vymezení pojmu

I když tento pojem zavedl až v 60. letech E. H. Erikson, vymezení vlastního *Jáa teorie o sobě* mají dlouhodobě na zřeteli nejen psychologie, ale od edávnarověž filozofie. *Já* má ze své poznávací funkce zájem o poznání sebe *Self*. Pojem vlastní identity odpovídá na otázku „*Kdo jsem?*“. Jde o prožívání a poznání vlastní autenticity, jedinečnosti a soudržnosti tady a teď. Z pohledu ontologického jde o jádro systému osobnosti a z pohledu funkčního je *self* původcem jednání, konání člověka, ať už na vědomé či nevědomé úrovni. Tak zvaný *Self-systém* obsahuje tři komponenty (Vasta, 1992, in Šulová, Fait, Weiss, s. 77):

1. **Sebepoznání** – *Co děti o sobě vědí a jak tuto znalost o sobě získaly?*
2. **Sebehodnocení** – *Jak děti hodnotí sebe sama, jak vznikají tato hodnocení, čím jsou ovlivňována a jaký mají vliv na reálné chování dítěte?*
3. **Seberegulace** – *Jak a kdy získávají děti sebekontrolu a co ovlivňuje tento proces?*

Často jsou také jako dva hlavní komponenty uváděny složka *afektivní*, tedy sebedůvěra a pocit vlastní hodnoty a pak složka *kognitivní* – poznání sebe sama, vnímavost k sobě. Tento sebeobraz je přítomen v prožívání jedince a stopu nese v každém jeho konání – tedy i v sexualitě (Blatný, 1993, in Šulová, Fait, Weiss, 2011, s. 78). Sexualita stojí ve středu lidského bytí a úzce souvisí s pohlavím a pohlavní identitou (Standardy pro sexuální výchovu v Evropě, 2017, s. 21).

Pro Eriksonovu Periodizaci lidského vývoje, byl inspirací právě vývoj sexuality Sigmunda Freuda. Ten chápal libido jako nositele životní energie člověka a rozvinul vývoj jedince do pěti fází - orální, anální, falická, latentní a genitální - dle sídla libosti. E. H. Erikson nahlíží na utváření a vývoj osobnosti, dosažení vlastní identity, pomocipřekonávání kritických vývojových úkolů (konfliktů) v životě člověka, díky nimž se jedinec posunuje do celistvějšího a hlubšího chápání *Já*. Erikson tvrdí, že jednotlivá vývojová stádia na sebe navazují nejen chronologicky, ale rovněž hierarchicky, tedy vstup do vyššího stádia je podmíněn zdoláním toho předchozího – jde o tzv. „*epigenetický princip*“. Pokud chce jedinec vyřešit neukončený vývojový konflikt, vrací se pod terapeutickým vedením do kritického místa svého vývoje (Nakonečný, 2015; Erikson, 1997).

Význam vztahovosti a citového základu v raných fázích vývoje (v rámci rodiny) je enormní, má dopad na celý život člověka, proto je potřeba se na něj zaměřit i v rámci edukace. V současnosti je výchova k rodičovství stále podceňována. Právě v tomto svazku pevné rodinné vazby se učíme, zlepšujeme a prohlubujeme své emoce v nejvyšší míře,

získáváme specifickou osobnostní strukturu, která nám pomáhá vyrovnávat se s náročnými životními situacemi, jež právě kvalitu a pevnost této struktury prověří (Vágnerová, 2005).

2.3 Sexuální výchova ve školním prostředí

„Hlavním cílem školní výchovy je připravit mladé lidi pro život v dospělosti a pro jejich role ve společnosti. Jestliže sexualita, manželství a rodinný život jsou důležitým prvkem v životě většiny obyvatelstva, potom zcela jistě je logickou a nutnou povinností školy připravit mladé lidi i pro tuto oblast. Sexuální výchova musí být pokládána za jednu část celkové školní výchovy, která zprostředkovává dětem a mladým lidem informace, aby byli schopni vytvořit si správný názor, úsudek i postoje.“ (Janiš, Täubner, 1998, s. 9)

Sexuální výchova byla u nás dlouhou dobu na okraji zájmu a i dnes je často odsouvána striktně do rodinného prostředí, či delegována na externí spolupracovníky, kteří se přednáškové činnosti na toto téma věnují. Mnozí učitelé mají stále problém s její výukou, především se složitým převedením teoretických poznatků do praxe. Výuka sexuální výchovy vyžaduje dokonalou znalost vývojové psychologie. Jedná se o citlivé a složité téma a vyžaduje od pedagogů otevřenost, vysokou odbornou znalost, komunikační dovednosti a ochotu se v těchto tématech neustále vzdělávat. Sexuální výchovu je nutné předávat v celé její šíři, komplexně, v rovině bio-psycho-sociální (Tupý, 2016).

Přibližně od poloviny devadesátých let je součástí kurikulárních dokumentů, začleněna (spolu s Tělesnou výchovou) pod vzdělávací oblast Člověk a zdraví (RVP ZV, 2017), dotýká se však i jiných oblastí. Prolínat by měla všemi stupni výchovně-vzdělávacího procesu. Sexualitu jakožto i partnerské vztahy nelze „uzávorkovat“ do jednoho předmětu či ročníku, nelze ji ponechávat za branou „slušnosti“ a pak ji vzácně vytáhnout například v hodině biologie, tento přístup pak velmi sťažuje komunikaci. Povaha odpovědi pedagoga, i když není žádná, tázanému cosi sděluje. Minimálně to, nakolik dokáže sexualita provokovat nebo naopak- že jde o přirozenou součást života, každopádně sděluje dítěti, jak se má k sexualitě stavět (Jarkovská, 2019, s.13).

Neexistuje jednotné doporučení, kdy tuto oblast začít s dětmi komunikovat, ale logicky se uvádí tehdy, kdy se začnou sami ptát, tedy v přiměřené formě už v **předškolním věku**, kde (dle RVP PV 2018) toto téma prostupuje téměř všemi vzdělávacími oblastmi (*Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět*) a dále rozvíjením příslušných klíčových kompetencí. Sexualita by se neměla vyčleňovat z poznávání světa, je tu přítomná stejně jako ostatní lidské potřeby a touhy. Jako se dítě učí pojmenovat své

končetiny, tak by mělo umět správně pojmenovat své pohlavní orgány, beze studu (Hřivnová a kol., 2010; Kaňák a Stretti, 2014).

2.3.1 Sexuální výchova na 1. stupni

Na 1. Stupni ZV se témata sexuální výchovy objevují v oblasti **Člověk a jeho svět** – „*Žáci se učí vnímat lidi, vztahy mezi nimi.*“ Náleží sem tematické okruhy: **Lidé kolem nás**, kde „*si žáci postupně osvojují a upevňují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, uvědomují si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty, snášenlivosti a rovného postavení mužů a žen*“ (RVP ZV, 2017, s. 42). Dále pak tematický okruh **Člověk a jeho zdraví**, kde „*se žáci seznamují s tím, jak se člověk vyvíjí a mění od narození do dospělosti, co je pro člověka vhodné a nevhodné z hlediska hygieny, mezilidských vztahů atd.*“ (RVP ZV, 2017, s. 43) Očekávané výstupy však nijak netematizují nadcházející období puberty, komunikování tohoto tématu je tedy na jednotlivých učitelích. Prepubescent (8-11, 11-13 let) by měl disponovat znalostmi o pubertě (13-15) už před jejím nástupem, tedy měl by být na ni znalostně připraven. Dle rozsáhlého srovnávacího výzkumu, kde byli srovnáváni čeští žáci s čínskými žáky primárního vzdělávání (Rašková, Provázková Stolinská, 2015) bylo zjištěno, že nejvíce informací čerpají obě skupiny od matky, od kamarádů a spolužáků a ve škole od pedagogů, s kamarády a spolužáky o tomto tématu mluví relativně často, ale nové informace se dozvídají jen zřídka. Internet a vizuální zdroje u této věkové skupiny hrály jen velmi nízkou roli. Žáci hodnotili pubertu jako normální, přirozený jev a získané poznatky hodnotili jako dostatečné, popřípadě by se chtěli dozvědět více. V jiném výzkumu se u této věkové skupiny zjišťovala kognitivní úroveň znalostí ohledně změn v pubertě českých, čínských a španělských žáků (Rašková, Provázková Stolinská, Vavrdová, 2017). Ukázalo se, že čeští žáci nedisponují úplnými a uspořádanými znalostmi, nechápou význam puberty v komplexním pojetí bio-psycho-sociálním. Žáci mají určité neúplné znalosti z jednotlivých oblastí, ty si ale nedokážou mezi sebou spojit. Nejúplnější znalosti prokázali španělští žáci, kde je sexuální výchova samostatným předmětem (Procházka, 2017, s. 134). Komunikovat o sexualitě je nutnou profesionální výbavou učitele primární školy. Nelze odkazovat v tomto směru jen na rodinu, nemůžeme totiž zaručit, že každý žák získává ve své rodině společensky žádoucí informace, znalosti a postoje, na které má právo (Rašková, 2018, s. 77-82).

2.3.2 Sexuální výchova na 2. stupni

Na 2. Stupni je sexuální výchova realizována prostřednictvím vyučovacího předmětu Výchova ke zdraví, pak také Biologie/Přírodopisu a Občanské výchovy. Současným trendem

v rámci celoevropského vývoje v pedagogice je uplatnění získaných dovedností a vědomostí v praktickém životě – tedy cílem je „více umět než znát“. Děti by měly propojovat poznatky z různých předmětů a hledat v nich souvislosti. (Bartošová, Rašková, 2018, s.11) Výchova ke zdraví má interdisciplinární charakter, jejím úkolem je zlepšovat zdraví každého jedince prostřednictvím duševního, tělesného a sociálního rozvoje, pružně reagovat na aktuální problémy ve společnosti, svými tématy je uplatnitelná a důležitá pro každodenní život (Hřivnová, 2018, s. 25). Stran sexuální výchovy byly do RVP ZV v roce 2013 zařazeny tyto očekávané výstupy:

- VZ-9-1-11 *„Žák respektuje změny v dospívání, vhodně na ně reaguje, kultivovaně se chová k opačnému pohlaví.“*
- VZ -9-1-12 *„Žák respektuje význam sexuality v souvislosti se zdravím, etikou, morálkou a pozitivními životními cíli; chápe význam zdrženlivosti v dospívání a odpovědného sexuálního chování.“*

Při mapování úrovně znalostí, vztahujícím se k očekávaným výstupům, z roku 2015, kdy se otestovalo 910 žáků (459 dívek a 451 chlapců) 9. ročníků 29 základních škol v 5 krajích České republiky, byla prokázána úspěšnost splnění první ilustrativní úlohy (úroveň kognitivních znalostí) VZ-9-1-11 na 73%. Mírně úspěšnější byly v tomto testu dívky. Výsledek, považovaný za úspěšné zvládnutí úlohy je však 80% (Hřivnová, 2018, s.20).

Druhá ilustrativní úloha VZ-9-1-12, směřující k otestování afektivní složky, kdy žáci volili vlastnosti vhodné k výběru životního partnera. Na prvních dvou pozicích se u obou pohlaví umístily věrnost a důvěra, dále se pak výběr mírně lišil v závislosti na pohlaví - společenské roli spojené s gendrem. Dívky se potřebují na partnera spolehnout, volí vlastnosti předpokládající finanční zajištění a ochotu se o ně podělit. Společenské postavení (moc), zdravotní stav a ochota do partnerky a jejich budoucích dětí investovat je pro dívky důležitější než vzhled a sex. Naopak chlapci upřednostňují zdravotní stav (genetika), sex a fyzickou atraktivitu, tedy vlastnosti, směřující k reprodukční funkci jejich partnerky. Pro obě pohlaví je důležitý také smysl pro humor, u dívek však více (3.místo), u chlapců (5.místo) až po zdravotním stavu a sexu, na roveň s odpovědností. Výsledky byly srovnatelné s podobným statistickým výzkumem tohoto typu, který provedl Weis (2009); (Hřivnová, 2017, s. 20).

Pro tento předmět chybí metodika, avšak ve vytvořených Standartech pro ZV z roku 2015 jsou výše zmíněné výstupy rozpracovány do formy **indikátorů**³ pro následnou evaluaci. Ke Standardům pro základní vzdělávání byly vytvořeny rovněž Metodické komentáře, kde jsou uvedeny ilustrativní úlohy. Žák se zde učí definovat problém a stanovit jeho možná řešení (Tupý, Hřivnová & Maradová, 2016, s. 81-100).

V současné době je časová dotace předmětu Výchova ke zdraví omezena na 2 vyučovací hodiny v 6. – 9. ročníku, což se jeví jako nedostatečné vzhledem k rozšíření vzdělávacího obsahu předmětu (RVP 2013). Optimální by bylo zařazení jedné vyučovací hodiny týdně do každého ročníku, tedy 6.–9.roč./4hodiny.

Sexuální výchova také úzce souvisí s etickými tématy, protože každá rodina/společenství má svou vlastní sexuální morálku. Témata lidské sexuality rozvíjí doplňkový vyučovací předmět **Etická výchova**, ten může být zařazen jak na první, tak na druhý stupeň a to buď jako volitelný nebo jako povinný předmět. (RVP ZV, 2017, s. 115-117) V tomto oboru je tematizován respekt k hodnotám, na kterých naše společnost stojí: důraz na lidskou důstojnost, nedotknutelnost svobody, rovnost, spravedlnost, solidarita a dodržování lidských práv. Všechny tyto hodnoty se promítají do etických norem v rámci vztahů ve škole a jejich aplikací do budoucích partnerských vztahů (Parker, 2017).

³Rozpracovaná podoba indikátorů vztahujících se k **VZ-9-1-11** je ve standardech formulována takto: 1. žák charakterizuje jednotlivá období lidského života; 2. žák popíše s užitím vhodné terminologie tělesné a fyziologické změny v období dospívání; 3. žák uvede příklady, jak vhodně reagovat na změny v psychosociální oblasti v období dospívání (sebeuvědomění, sebeprosazování, abstraktní myšlení, výkyvy nálad, nabývání vlastních postojů a odpovědnosti, osobních životních hodnot, rozlišování vlastních silných a slabých stránek, zájem o sexualitu, navazování vztahů ve skupině vrstevníků, odpoutávání od rodičů aj.); 4. žák charakterizuje princip početí a období gravidity; 5. žák uplatňuje v praxi (ve třídě, škole) respekt k opačnému i stejnému pohlaví a základní pravidla etikety. Rozpracovaná podoba indikátorů vztahujících se k **VZ-9-1-12** je ve standardech formulována takto: 1. žák charakterizuje lidskou sexualitu jako kombinaci fyziologické a psychosociální složky osobnosti (uvede význam vůle, rozumu, citu a pudu v sexualitě); 2. žák rozliší, které chování odpovídá sexuální normě a které ji překračuje (z hlediska věku, zdraví, práva, etiky, sociokulturního prostředí aj.); 3. žák popíše rizika předčasněho pohlavního styku v dospívání pro tělesné zdraví (např. riziko pohlavně přenosných infekcí, možné vedlejší účinky antikoncepce, 20 riziko předčasněho otěhotnění), pro psychické zdraví (např. nesprávná motivace k sexu), pro sociální rozměr zdraví (např. nedostatečné rozvinutí sexuality); 4. žák rozhodne na modelových příkladech o vhodném řešení vzniklých rizikových situací v oblasti reprodukčního zdraví a lidské sexuality; 5. žák popíše souvislost mezi reprodukčním chováním (věrným vztahem, manželstvím, partnerstvím) a možnou životní perspektivou (Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví, 2015, s. 13-14).

2.4 Obsah a metody sexuální výchovy

„Sexuální výchova není jen výchovou k mezilidským vztahům, ani nepředstavuje pouze proces předávání poznatků z fyziologie a biologie člověka a jeho reprodukce.“

(Rašková, 2008, str. 17)

Hlavními motivy pro výuku sexuálně-reprodukčního zdraví podle Täubnera a Janiše (1998) bylo: *„Prosazování plánovaného rodičovství, antikoncepce, s čímž souvisí otázka potlačení nechtěného těhotenství a potratovosti. Ochrana dětí před sexuálním násilím a zneužíváním. Prevence sexuálně přenosných nemocí včetně HIV/AIDS.“*

Tento, dejme tomu negativní pohled, musí být však vyvážen pozitivními postoji a motivací k láskyplným vztahům, intimitě, lepšímu porozumění sobě sama, partnerství, zodpovědnosti a rodičovství. Cílem je zvýšení pocitu „sexuální pohody“ a celkové nahlížení na sexualitu jako na „lidský potenciál“, namísto zdrojů problému. (Hřivnová a kol., 2010; RVP ZV, 2017)

2.4.1 Znalosti – dovednosti/jednání – postoje

Bez **znalostí** a porozumění sexuální problematice, nemůže dojít k získání **dovedností** jako je schopnost sebeovládání, adekvátního jednání, schopnost učinit rozhodnutí na základě získaných informací atd. Na nejvyšším stupni vzdělávacího procesu pak stojí kooperace a schopnost kritického myšlení (Bartošová, Rašková in 26. Kongres, 2018). Znalosti a dovednosti musí být provázány s žádoucími **postoji** – tedy například tolerancí k odlišnostem, hodnotám jako je respekt k rovnocennosti každého člověka, zodpovědnost vůči sobě i druhým atd., z kterých pak vyplívá například „koncept vzájemného a dobrovolného souhlasu“⁴ – tedy znalosti, dovednosti a postoje jsou úzce provázané a navzájem se ovlivňují (Standardy pro sexuální výchovu v Evropě, 2017, s. 41-42).

Informační pole tvoří základ, na který může žák do budoucna navazovat a prohlubovat jej. Současně dokáže blokovat vágní, nepedagogické informace z přešlé zdrojů všude kolem nás, zejména nekontrolovatelných platform sociálních sítí. Většina informací ze školy má aktuální charakter a je okamžitě použitelných – např. hygiena v oblasti genitálií či prevence

⁴Z hlediska sexuální výchovy jde o koncept, který slouží k předcházení sexuálního násilí a sex. obtěžování. Tento koncept se snaží zavádět do evropských škol a povědomí *Goedele Maria Gertrude Liekens* a u nás např. *Nesehnutí*. viz rozhovor a video zde: <https://www.zdravotnickydenik.cz/2016/07/mluvit-s-detmi-o-sexu-klidne-uz-ve-skolce-a-hlavne-otevrene/>

sexuálního zneužívání. Včasná informovanost přispívá k obezřetnosti před negativními vlivy – žák už správnou informaci dostal, dokáže být kritický (Täubner, 1996; Weiss, 2010).

Při zkoumání edukační reality shledáváme, že vztah mezi znalostmi a postoji není automatický, prochází vývojem paralelně s psychickým zráním, například u žáků základních škol se prokázalo, že informace nemají až takový vliv na jejich postoje a rodící se dovednosti. Daleko větší vliv mají vzory, vzorce chování autorit, vrstevníků a také to, co se propaguje, co je zrovna populární. Teprve s dalším vývojem kognitivním a duševním, získávají informace skutečný vliv na naše postoje a dovednosti a mohou je také proměňovat. Znalosti nejvíce ovlivňují naše postoje až ve vysokoškolském věku. Osvojené znalosti mají svůj význam, ale ne bez vztahu k postojům a jednání, nemůžeme si myslet, že pouhá informovanost u žáka stačí (Vala, Vašátková, 2010).

Pokud informace provází emotivně-postojový náboj, jsou jednak lépe ukotvovány v paměti a také splňují důležitou složku sexuální výchovy a to utváření postojů a hodnot na podkladě získaných znalostí. Pedagog učí pomocí rozmanitých technik tyto informace používat a uvažovat o nich tak, aby pomáhaly formovat žákovu osobnost. „*Umění vytváření žádaných postojů je součástí pedagogického mistrovství každého vychovatele*“ (Täubner, 1996, Weiss, 2010). Důležité je zařazení celé řady aktivizačních technik, které upoutají pozornost a směřují k spoluúčasti na řešení problematiky, důležité je nechat co nejvíce pracovat, hrát si a myslet žáky, omezit přednáškový styl frontální výuky. Vytvářet a podporovat pozitivní třídní klima, podporovat spolupráci a dobré vztahy, věnovat pozornost rozvoji měkkých dovedností (Čapek, 2017).

Dovednostia postoje si žák nebuduje jen na základě znalostí o vnějším světě, ale rovněž na základě poznávání sebe sama, sebeuvědomění. V současnosti se v souvislosti s reformami a humanizací vzdělávání mluví o stylech, podporujících rozvoj emoční inteligence žáků. Ta se dá definovat jako „*součást sociální inteligence, která zahrnuje schopnost sledovat vlastní i cizí pocity a emoce, rozlišovat je a využívat tyto informace ve svém myšlení a chování*“ (Gajdošová, Herényiová, 2006, s. 36). Složky této inteligence jsou hierarchicky uspořádány jedna na druhou, takže například sebeuvědomění umožňuje sebeovládání a empatii a ty jsou zase zdrojem motivace, na vrcholu jsou dovednosti jako společenské uplatnění či šťastné partnerství. Formování této složky úzce souvisí s tématy sexuálně-reprodukčního zdraví. V rámci mezilidských vztahů by měla škola usilovat o získání následujících kompetencí (Gajdošová, Herényiová, 2006, s. 38):

1. **Poznání vlastních emocí:** sebeuvědomění – vědomé rozpoznání citu v okamžiku jeho vzniku
2. **Zvládnutí emocí:** např. schopnost uklidnit vlastní rozčilení, zbavit se úzkosti, podrážděnosti.
3. **Schopnost motivovat sebe sama:** zapojit emoce do našeho snažení – je nezbytné proto, abychom byli schopni dlouhodobě se soustředit, aniž bychom přitom ztratili motivaci.
4. **Vnímavost k emocím druhých lidí:** rozvíjet v sobě empatii jako základní lidskou kvalitu.
5. **Umění mezilidských vztahů:** rozvíjet v sobě schopnost vcítit se do emocí ostatních a tomu přizpůsobit své chování.

2.4.2 Osobnost učitele sexuální výchovy

Výuka tohoto předmětu klade zvýšené nároky na osobní zralost vyučujícího. V první řadě nároky ve smyslu vysoké motivace pro učení takto specifického předmětu. Dále souznění s hodnotami a principy, které bude lektor vyučovat. Současně i podporu od vedení, nikoliv tlak – tento předmět by měl učit jen ten, kdo se na to cítí, měl by být v tomto oboru vyškolen. Učí žáky postoje nejen vytvářet, ale také je reflektovat. Musí mít citlivost a respekt k hranicím každého žáka, akceptovat různorodost. Nezbytné je uplatňování humanizačních kritérií a etických zásad, rovněž lidsko-právních principů. Sexuální výchova je současně i výchovou společenskou. „*Nezbytným předpokladem je ochota vzdělavatelů reflektovat své vlastní postoje k sexualitě, k hodnotám a normám společnosti, neboť pro žáky budou představovat vzor. Lektoři sexuální výchovy potřebují podporující zázemí a měli by mít přístup k supervizi.*“ (Standardy pro sexuální výchovu v Evropě, 2017, s. 39).

Nezbytné je v komunikaci s žáky odstoupit od nadřazené, autoritativní pozice směrem k partnerství. Vyžaduje to učitelovu otevřenost a pravdivost. Pokud chceme od žáka upřímnost, naučíme ho to jedině svojí vlastní (přiměřenou) upřímností a autenticitou. V komunikaci o sexualitě se dle statistických výzkumů jako nejužitečnější prokázalo: Nesdílet nezneužit svěřené informace, projevovat zájem o názor žáka, mít s ním vztah, projevovat přátelskost, netlačit a nenutit nikoho do hovoru, navození klidné atmosféry, nebýt povrchní a dávat najevo nadšení z toho, o čem hovoříme, jít do hloubky a prokázat svůj informační potenciál. Naopak jako neefektivní se ukázal postoj vychovatele, že on rozhoduje,

persvědčovací techniky bez možnosti změnit názor, odstup, přednáškový styl, formálnost a chladný, odměřený přístup (Kaňák a Stretti, 2014; Gajdošová a Herényiová, 2006).

2.4.3 Aktualizace konceptu sexuální výchovy

Při mapování potřeb českých žáků stran sexuální výchovy, partnerských vztahů a reprodukčního zdraví se ukazuje stálá převaha heteronormativních přístupů - tedy představení sexuality na základě zaběhaných genderových rozdílů, pak také z primárně biomedicínského pohledu, především jeho reprodukční funkce. Uvádí se, že 5-10% světové populace, nezávisle na geografické poloze, je ne-heterosexuální. Nabízí se proto otázka, jaké je dospívání neheterosexuálů v heteronormativním školství/společnosti? Jak přijímají sami sebe, svoji sexualitu asexuálové a další, vymykající se „normě“? (Pitoňák, 2018, s 120).

Při rozsáhlé evaluaci kurikulárních témat (ve vztahu k sexuální výchově) se u žáků 9. tříd zjistilo, že současně preferují ta témata, kterým se ve výuce věnuje největší prostor (případná kauzalita by stála za další prozkoumání). V tematickém okruhu „Vztahy mezi lidmi a formy soužití“⁵ jednoznačně dominují „Vztahy ve dvojici – partnerské vztahy, manželství a rodičovství“. Tato témata jsou současně i tématy preferovanými s tím, že dívky by upřednostnily více „vztahy kamarádství, přátelství a lásky“. Jako absentující a současně nepreferované téma uvedli žáci „vztahy mezi vrstevníky“. V dalším okruhu „Změny v životě člověka a jejich reflexe“⁶ dominuje téma „Tělesné změny v dětství, pubertě a dospívání“. Toto téma ač dominuje, není současně nejvíce preferováno. Tato skutečnost je signifikantní častou zmiňovanou biologizaci sexuální výchovy na úkor holistického přístupu. Dívky preferují nejvíce „Duševní změny v dětství, pubertě a dospívání“ a „Těhotenství a rodičovství mladistvých“, chlapci pak subtémata: „Sexualita jako součást formování osobnosti“, „Sexuální zdrženlivost“ a „Předčasná sexuální zkušenost“. Jako téma absentující a nejméně zastoupené ve výuce označili subtémata „Promiskuita“ a „Poruchy pohlavní identity“, ta současně nejsou žáky preferována (Hřivnová, Olomouc 2018).

Sexuální výchova orientovaná na potřeby žáků jde kvalitativně více do hloubky. Z osobních rozhovorů vyplývá, že žáci informace o sexu od školy dostávají se zpožděním,

⁵Pod první tematický okruh Vztahy mezi lidmi a formy soužití jsou zařazena subtémata - Vztahy ve dvojici a kamarádství, přátelství, láska; Vztahy ve dvojici a partnerské vztahy, manželství a rodičovství; Vztahy a pravidla soužití v rodině a ve škole; Vztahy mezi vrstevníky; Vztahy v obci, spolku.

⁶Zde subtémata - Tělesné změny v dětství, puberta a dospívání; Duševní změny v dětství, puberta a dospívání; Společenské změny v dětství, puberta a dospívání; Zdraví reprodukční soustavy; Sexualita jako součást formování osobnosti; Sexuální zdrženlivost; Předčasná sexuální zkušenost; Promiskuita; Těhotenství a rodičovství mladistvých a Poruchy pohlavní identity (srovnej RVP ZV, 2013 a 2016).

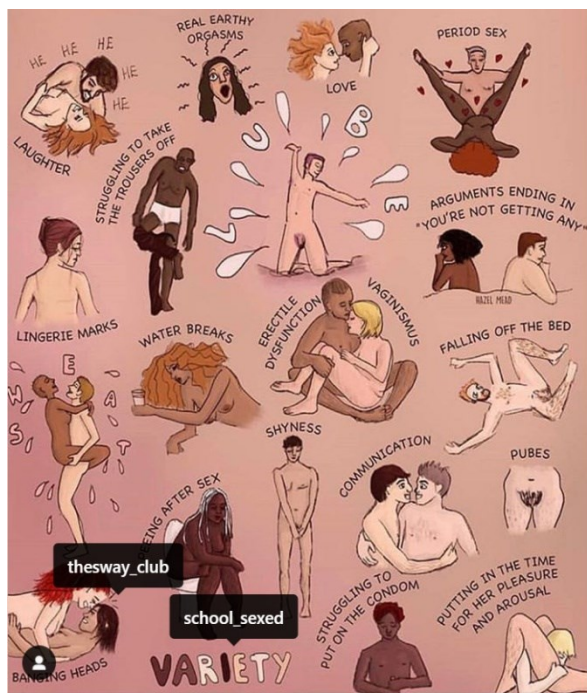
velké množství (často vágních) informací si už vyhledávají sami. U velké části - cca 1/3 11-17 let je zdrojem a inspirací pornografie, přičemž ho sleduje 56,8 adolescentů (Kvapilová, Čechovská, 2019, s.41). Žáky zajímá jaké je to „doopravdy při sexu“ – ne z důvodu, že by chtěli mít děti, jednoduše je zajímá, co se děje s jejich tělem při sexu. Potřebují pomocí vhodného a přiměřeného obsahu dostat od učitelů odpověď (Šilerová, 2018, s.93).

Je třeba se soustředit na potřeby všech žáků, i když zůstávají, v případě poruchy generové identity či menšinové sexuální orientace, nevyslovené. K tomu je zapotřebí vytváření bezpečného prostředí a respektu vůči různorodosti. Přehodnotit současný koncept a více jej otevřít - dát možnost každému jedinci nahlížet na svou sexualitu jako rovnocennou prožitkům a zkušenostem ostatních. Biologické informace nesmí být na úkor psycho-sociální dimenze. Nesmíme opomíjet subjektivní pocit z vlastní sexuality a jejího prožívání. Navozováním respektující atmosféry tak předcházet homofobní šikaně, nerovnostem a stereotypům v oblasti genderu (Jarkovská, 2006). Studenti by měli mít možnost vstupovat do diskuse se svými tématy – umožnit prozkoumávat představy o partnerských vztazích, sexu, případně předsudcích a stereotypech (Kvapilová, Čechovská, 2019, s. 38-41).

Spolu s novými médii se i sex, s jeho odvrácenou stranou - sexuální agresivitou, přesunuje do virtuálního světa. Děti se v tomto světě pohybují rychleji a intuitivněji, než dospělí, u nichž se často objevuje v nějaké míře „mediální úzkost“. Svou autoritativní intervencí, často založenou na zažitých představách a moralizujícím akcentem, znesnadňují porozumění a hlubší poznání mediálního světa dětí/dospívajících. V on-line prostoru se v nějaké míře pohybují všichni, bez ohledu na dospělou kontrolu. Zranitelnější jsou především děti s nízkým sebevědomím a s emocionálními problémy. Tato problematika se musí s dětmi v rámci edukace vhodně komunikovat, šíření strachu však není vhodnou výchovnou metodou. Výchova se zaměřuje na dítě nikoliv na média - k těm je nutné přistoupit jako k součásti života, nikoliv jako ke zlu (Šilerová, 2019, s. 101; Procházka, 2019 s. 88; Suppa, 2019, s. 99).

S žáky je rovněž potřeba vést diskusi o videích s pornografickými obsahy. Vzhledem k jejich snadné dostupnosti nelze toto téma přehlížet, či pouze odrazovat od jejího sledování. Je třeba hovořit o účelu vzniku porna, nereálnosti obsahu, fyziologie postav, o dopadech na

představy o sexu atd. Netabuizovat. Informovat i o jiných zdrojích, které pohlavní styk vykreslují blíže realitě.⁷ Jako například tento plakát od HazelMead:

Obrázek 1 - Things you don't see in mainstream porn

Změna konceptu spočívá v představování sexuality v pozitivním smyslu, jako součásti lidského potenciálu a ne jen skrze hrozby a rizika spojená s pohlavními nemocemi a promiskuitou, popřípadě nechtěným těhotenstvím. Předávání těchto informací musí být vyvážené. Zdůraznit a „zdomácnět“ by měl především **koncept souhlasu („konsent“)** – jako základ pro vstup do intimní zóny druhého⁸. Nové koncepty výuky, popřípadě tvorba metodik by měla vznikat spolu s mladými lidmi, na základě hlubokých rozhovorů (nikoliv pouze kvantitativních výzkumů) a opravdovém zájmu o jejich svět (Kvapilová, Čechovská in 27. kongres, Pardubice 2019, s. 38-41).

⁷Things you don't see in mainstream porn, dostupné z <https://www.instagram.com/p/Bvc3JdCnTDO/?hl=cs>; dále třeba video: Porn sex versus Real sex: The Differences Explained With Food, dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=q64hTNEj6KQ&list=FL7deEGMAcVdmcz8-59rSKzw&index=2346>
⁸viz „Tea consent“, dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=oQbei5JGiT8>; Consentforkids - <https://www.youtube.com/watch?v=h3nhM9UIJjc>

3 Výzkumná část

Tento výzkum je realizován ve spolupráci s Centrem výzkumu zdravého životního stylu, který je součástí Katedry antropologie a zdravotní pedagogiky na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. Hlavním cílem, jak už název bakalářské práce napovídá, je zjištění úrovně znalostí žáků 9. tříd základních škol v tématech zdravých vztahů a sexuálně-reprodukčního zdraví. Tato témata spadají mimo jiné pod vzdělávací obor Výchova ke zdraví.

3.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Do výzkumného šetření byly zapojeny 4 Základní školy z Olomouckého kraje, konkrétně ze Šumperska. 3 školy byly ze Zábřeha na Moravě a jedna ze Šumperka. Před samotným zahájením výzkumného šetření byli osloveni ředitelé těchto škol se žádostí o svolení a vyplnění jejich části dotazníku, kde se zjišťovalo nastavení výuky předmětů, týkajících se sexuálně reprodukčního zdraví, jejich hodinová dotace atd.

Toto šetření bylo realizováno v průběhu měsíce ledna a února roku 2020. Zapojilo se do něj 164 žáků, z toho 84 dívek a 80 chlapců. Všechny dotazníky byly vyplněny uspokojivým způsobem, všechny bylo možno zařadit do výzkumu. Na třech školách mi bylo umožněno výzkum realizovat osobně a moci tak dohlédnout na jeho správné vyplnění, popřípadě odpovědět na jakékoliv nejasnosti. Po ukončení vyplňování dotazníku jsem mohla vést krátkou diskusi o náročnosti testových otázek s učitelem i žáky.

3.2 Výzkumná metoda

Pro sběr dat byl použit anonymní dotazník (viz. Příloha 1), který obsahoval jednak formativní složku - zkoumala kognitivní úroveň, znalosti respondentů v oblasti sexuálně-reprodukčního zdraví a to pomocí pravdivých či nepravdivých tvrzení. Jednalo se v podstatě o didaktický test, složený ze dvou částí. První část, složená z 15 podotázek, byla průřezem obecných informací v oblasti sexuality a druhá, složená z 12 podotázek se zaměřila na problematiku sexuálně přenosných chorob. Žáci odpovídali zaškrtnutím možností: ano, ne, nevím.

Dále pak obsahovaltest afektivní složku, prostřednictvím které se zjišťovaly postoje žáků. Jednalo se o jejich kritéria pro volbu svého životního partnera. Žáci měli možnost vybrat z 16 vlastností, pro ně 5 nejvýznamnějších a ty ještě znovu seřadit podle míry důležitosti 1-5. Poslední část dotazníku se týkala zdrojů získávání informací ohledně sexuálně-reprodukčního zdraví a také toho, jaké mají tyto informace pro žáky význam.

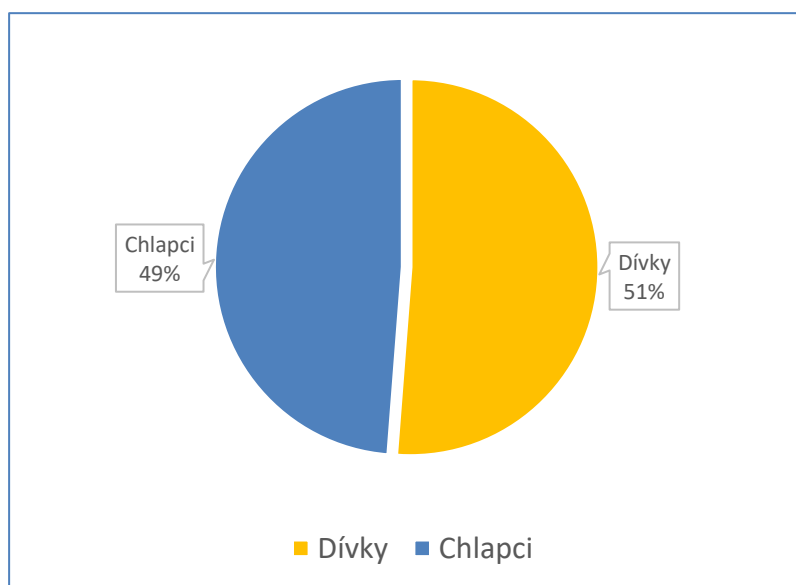
Dotazník byl poskytnut vedoucí této bakalářské práce – doc. Mgr. Michaelou Hřivnovou, Ph.D. Je soustavou pečlivě promyšlených, formulovaných a na sebe logicky navazujících otázek. Žáci odpovídali písemnou formou (Chráska, 2016).

Data, získaná tímto dotazníkem, byla vložena do programu Excel, kde byla následně zpracována a vyhodnocena. Výsledky jsou pro přehlednější orientaci umístěny do tabulek a pro lepší představu znázorněny pomocí grafů. Tyto jsou pak doplněny komentářem.

3.3 Výsledky a diskuse

Tato kapitola se věnuje výsledkům dotazníkového šetření a jejich interpretaci. Hlavním cílem bylo zjištění úrovně osvojeného kurikula u žáků 9. tříd v oblasti sexuální výchovy a reprodukčního zdraví.

Podíl zúčastněných chlapců a dívek v dotazníku:

Graf 1 – Podíl zúčastněných chlapců a dívek

Testová úloha č. 1.

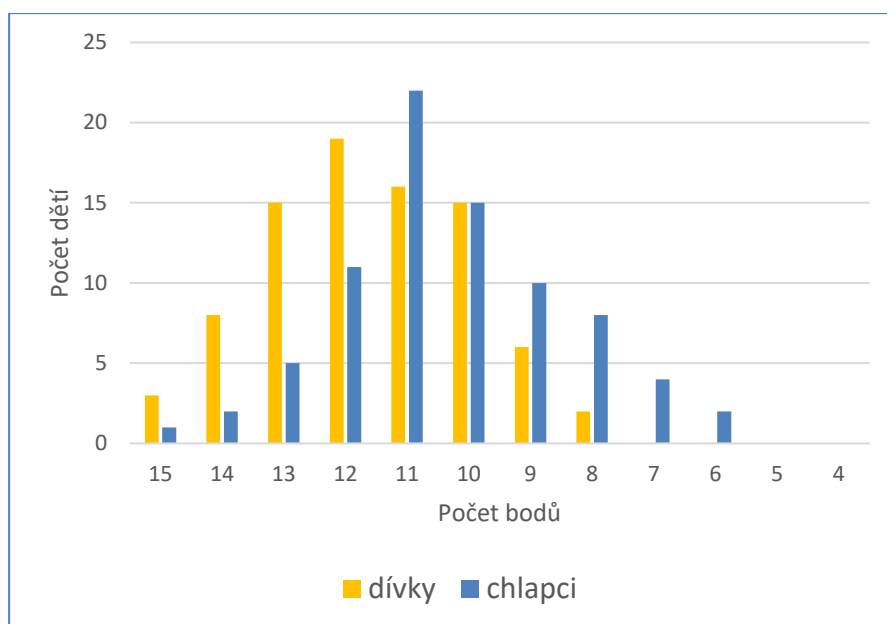
Zde měli žáci určit pravdivost (možnost: ano, ne, nevím) z 15ti zadaných tvrzení, týkajících se vybraných témat z oblasti lidské sexuality. Tabulka je rozdělena dle úspěšnosti následovně:

Tabulka 1 – Počty žáků, rozdělení podle počtu bodů

bodů	% splnění	Počet žáků	% žáků splnilo	Počet dívek		Počet chlapců	
15	100%	4	2,4%	3	3,6%	1	1,3%
14	93%	10	6,1%	8	9,5%	2	2,5%
13	87%	20	12,2%	15	17,9%	5	6,3%
12	80%	30	18,3%	19	22,6%	11	13,8%
11	73%	38	23,2%	16	19,0%	22	27,5%
10	67%	30	18,3%	15	17,9%	15	18,8%
9	60%	16	9,8%	6	7,1%	10	12,5%
8	53%	10	6,1%	2	2,4%	8	10,0%
7	47%	4	2,4%	0	0%	4	5,0%
6	40%	2	1,2%	0	0%	2	2,5%
5	33%	0	0%	0	0%	0	0%
4	27%	0	0%	0	0%	0	0%
		164		84		80	

Z tabulky je patrné, že plný počet bodů, tedy 15, získali pouze 4 respondenti z celkového počtu 164 žáků – z toho 3 dívky a 1 chlapec. Nejnižší hodnocení – tedy 6 bodů, získali 2 chlapci. Z celkového počtu se nejvíce dětí nachází v pásmu úspěšnosti splnění na 73 %.

Zajímavé je znázornění pomocí grafu:

Graf 2 – Rozložení počtu bodů podle pohlaví

Z tohoto grafu je jasně patrné jak si vedly dívky oproti chlapcům. Zatímco největší počet dívek se pohybuje v pásmu úspěšnosti na 80% (je to tedy 19 dívek, které splnily správně 12 podotázek), tak u chlapců tvoří nejširší skupinu (22 chlapců s 11 body) úspěšnost na 73%. Celkově vyšší hodnoty zaujímá dívčí skupina a chlapci se pak posouvají do nižší úspěšnosti, kde už se dívky postupně nevyskytují.

Pokud vezmeme úspěšnost s ohledem na vyvážení průměrného počtu dívek s jejich splněním testu oproti chlapcům, vychází nám tato průměrná úspěšnost:

Tabulka 2 – Průměrný počet bodů a průměrná úspěšnost

	počet	ø body	ø % splnění
Všichni žáci	164	10,99	73,3%
Dívky	84	11,62	77,5%
Chlapci	80	10,33	68,9%

Vidíme zde, že dívky průměr zvyšují a chlapci snižují, celkově se však tyto obě skupiny pohybují v pásmu výrazné nadpoloviční úspěšnosti.

Nyní se podíváme na analýzu odpovědí na jednotlivé podotázky z 1. testové úlohy.

Tabulka 3 – Analýza odpovědí z 1. testovací úlohy

Otázka				%	%	%
	ano	ne	nevím	Správných odpovědí celkem	Správných odpovědí dívky	Správných odpovědí chlapci
1 Jeden menstruační cyklus ženy trvá přibližně 28 dnů.	113	26	25	69%	83%	54%
2 Mužský hormon testosteron ovlivňuje také růst vousů a svalové hmoty.	142	5	17	87%	86%	88%
3 Ovulace znamená totéž co menstruační krvácení.	23	102	39	62%	79%	45%
4 Těhotenství trvá přibližně 280 dnů, tedy 40 týdnů.	92	50	22	56%	46%	66%
5 Intimní hygiena se týká pouze žen.	3	151	10	92%	95%	89%
6 Konzumace alkoholu v těhotenství může vážně poškodit plod.	160	1	3	98%	100%	95%
7 Mezi druhotné pohlavní znaky u dívky patří ochlupení zevního genitálu, podpaží a růst prsou.	145	5	14	88%	92%	85%
8 Největší pravděpodobnost otěhotnění je v době ovulace.	90	30	44	55%	75%	34%
9 Mezi ženské pohlavní hormony se řadí estrogen a testosteron.	45	70	49	43%	44%	41%
10 Před a po zavedení menstruačního tamponu je třeba si umýt ruce.	138	6	20	84%	95%	73%
11 Tekutina, která je produkována pohlavními orgány muže a vyloučená při pohlavním styku, se označuje jako erekce.	42	109	13	66%	60%	74%
12 K oplodnění (tedy ke spojení spermie a vajíčka) dochází v pochvě.	90	56	18	34%	37%	31%
13 Mužská pohlavní buňka se označuje jako spermie.	155	5	4	95%	94%	95%
14 Žena je schopna otěhotnět od puberty do konce života.	26	132	6	80%	92%	69%
15 U chlapců se v pubertě objevuje mutace hlasu způsobená růstem hrtanu.	145	5	14	88%	86%	91%

Pozn.: Zeleně zaznačená pole označují správné odpovědi. Červeně jsou vyznačeny kritické otázky, kdy úspěšnost splnění klesla pod 50 %.

Z uvedené tabulky vyplývá, že nejmenší problém měli žáci s odpovědí na otázku č. 6. V otázce vlivu konzumace alkoholu na plod, má jasno 98% dotázaných. Na druhém místě

z hlediska úspěšného zodpovězení je otázka č. 13, ohledně názvu mužské pohlavní buňky, s 95% úspěšností. Dále pak 92% úspěšnost na podotázku č. 5 - intimní hygiena. Shodná procentuelní úspěšnost – 88% byla u podotázek 7 a 15 týkající se změn v období puberty. Skupiny dívek a chlapců mají lehce vyšší úspěšnost u otázek, týkajících se vlastního pohlaví a nižší úspěšnost u otázek souvisejících s opačným pohlavím. Jsou tu však i podotázky, kde je rozdíl výraznější. Nejvýraznější je rozdíl mezi otázkami týkajícími se pojmu „ovulace“, zde se úspěšnost chlapců dostala do „červených čísel“, tedy pod hranici padesátiprocentní úspěšnosti a to u podotázky č. 3 na 45% (dívky měly 79%) a u podotázky č. 8 pouze na 34% (dívky 75%). Poměrně nízká úspěšnost, u chlapců i dívek, se projevila u tvrzení č. 9, týkající se ženských pohlavních hormonů – průměr – 43%, zde žáci také nejvíce uváděli možnost „nevím“. Nejméně úspěšní (průměr 34%) byli žáci u nepravdivého tvrzení č. 12, ve kterém se jako místo, kde dochází k oplodnění, uváděla pochva.

Testová úloha č. 2

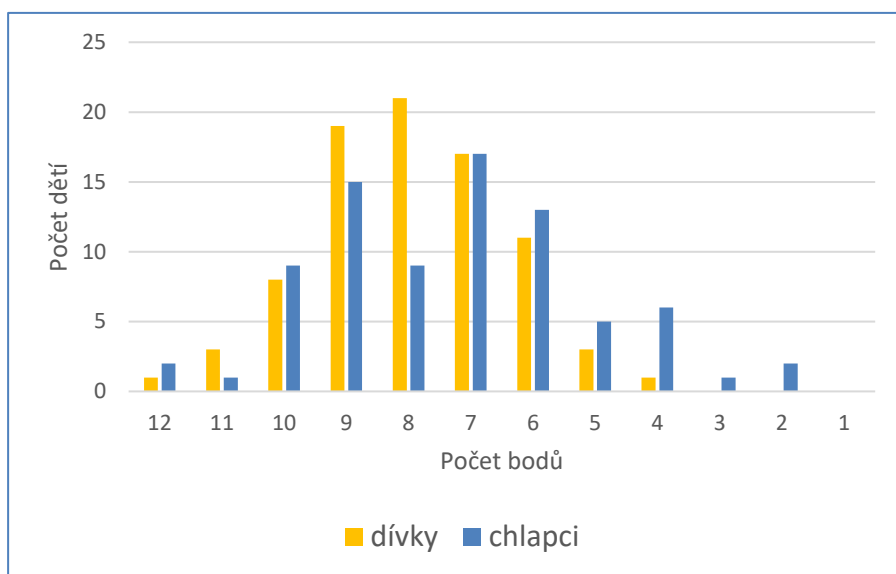
V druhé testové úloze se rovněž prověřovala informovanost v oblasti sexuality, tematicky se zaměřila na pohlavně přenosné choroby. Obsahuje 12 podotázek a rovněž možnosti určení pravdivost tvrzení: ano, ne, nevím.

Úspěšnost splnění této otázky vyhodnocuje následující tabulka:

Tabulka 4 – Počty žáků, rozdělení podle počtu bodů

bodů	% splnění	Počet žáků	% žáků splnilo	Počet dívek		Počet chlapců	
12	100%	3	1,8%	1	1,2%	2	2,5%
11	92%	4	2,4%	3	3,6%	1	1,3%
10	83%	17	10,4%	8	9,5%	9	11,3%
9	75%	34	20,7%	19	22,6%	15	18,8%
8	67%	30	18,3%	21	25,0%	9	11,3%
7	58%	34	20,7%	17	20,2%	17	21,3%
6	50%	24	14,6%	11	13,1%	13	16,3%
5	42%	8	4,9%	3	3,6%	5	6,3%
4	33%	7	4,3%	1	1,2%	6	7,5%
3	25%	1	0,6%	0	0%	1	1,3%
2	17%	2	1,2%	0	0%	2	2,5%
1	8%	0	0%	0	0%	0	0%
		164		84		80	

Jak je z tabulky patrné, v druhé testové úloze splnili 3 žáci otázky na 100% - dosáhli tak maximálního počtu 12 bodů. Byli to 2 chlapci a jedna dívka z celkového počtu 164 žáků, tedy 1,8% ze všech. Naopak nejnižší úspěšnost – 2 body získali 2 respondenti (oba chlapci) – z celkového počtu tvoří 1,2% a otázku tedy splnili na 17%. Nejvíce respondentů se pohybuje mezi 75% - 58% úspěšnosti – 34 žáků (20,7%) dosáhlo 7 bodů - tedy splnilo otázku na 58%. Byl to shodný počet dívek i chlapců – 17. A rovněž 34 (20,7%) žáků získalo 9 bodů a splnilo na 75%. Pro lepší představu opět přidávám graf, kde můžeme vidět jednotlivé hodnoty a jejich rozvrstvení.

Graf 3 – Rozložení počtu bodů podle pohlaví

Dívky se pohybují opět v pásmu vyšší úspěšnosti. Nejvíce dívek (21) získalo v této otázce 8 bodů a splnilo ji na 67%. Pod 50% úspěšnost se dostaly jen 4 dívky, zatímco chlapců bylo 14. Musíme však brát do úvahy, že dívek je o 4 víc než chlapců.

Průměrný zisk vážených bodů a průměrnou úspěšnost žáků v této testové otázce ukazuje následující tabulka. V testové úloze č. 2 vykazují žáci nižší úspěšnost než v testové úloze č. 1.

Tabulka 5 – Průměrný počet bodů a průměrná úspěšnost

	počet	ø body	ø % splnění
Všichni žáci	164	7,64	50,9%
Dívky	84	7,95	53,0%
Chlapci	80	7,31	48,7%

Dále se podíváme na vyhodnocení jednotlivých podotázek z testové úlohy č. 2:

Tabulka 6 – Analýza odpovědí z 2. testovací úlohy

Otázka				%	%	%
	ano	ne	nevím	Správných odpovědí celkem	Správných odpovědí dívky	Správných odpovědí chlapci
1 Před pohlavně přenosnými nemocemi mě chrání hormonální antikoncepce.	23	128	13	78%	86%	67%
2 Nakazit se pohlavně přenosnou nemocí můžu i při orálním sexu.	118	34	12	72%	64%	76%
3 Proti žádné pohlavně přenosné nemoci neexistuje očkování.	52	87	25	53%	51%	52%
4 Když je někdo HIV pozitivní, podáním ruky se můžu od něj nakazit.	7	149	8	91%	93%	85%
5 Kapavka a syfilis se u nás (v ČR) již nevyskytují.	26	77	61	47%	46%	45%
6 Infekce HIV postihuje jen homosexuály.	6	154	4	94%	95%	88%
7 Kondom mě 100% ochrání před těmito nemocemi.	67	95	2	58%	64%	49%
8 Na přítomnost viru HIV se v ČR testují všechny těhotné ženy.	82	32	50	50%	57%	40%
10 Onemocnění AIDS se projeví až po několika letech infekce HIV.	72	49	43	44%	45%	40%
11 Pohlavním stykem lze přenést také žloutenku typu B (event. C).	53	19	92	32%	32%	31%
12 Každý poševní výtok znamená, že jde o kapavku.	6	100	58	61%	74%	45%

Pozn.: Zeleně zaznačená pole označují správné odpovědi. Červeně jsou vyznačeny kritické otázky, kdy úspěšnost splnění klesla pod 50 %.

Nejlépe si žáci poradili s dvěma „mýty“ ohledně infekce HIV - podotázkou č. 6, v níž se dostali na 94% úspěšnost, a podotázkou č. 4 na 91% úspěšnost. Naopak největší problém měli s tvrzením č. 11, kde úspěšnost klesla na 32%. Nejčastěji volili žáci jako možnost „nevím“ u otázky č. 8 a to, zda se v ČR testují všechny těhotné ženy na přítomnost viru HIV (pozn. s tímto tvrzením si nevěděli rady ani někteří učitelé).

Testová úloha č. 3

Třetí testová otázka obsahovala afektivní složku a týkala se kritérií, které by žáci upřednostnili při výběru svého budoucího partnera. Vzala jsem v úvahu bodování četnost zvolení jednotlivých kritérií. V případě, že měli žáci volit 1. – 5. místo, tak 1. místo má hodnotu 5 bodů, 2. místo 4 body a tak dále až po 5. místo s jedním bodem. V tabulce je patrné obojí, avšak konečné seřazení představuje váhu, kterou respondenti vybranému kritériu dali, vážený průměr.

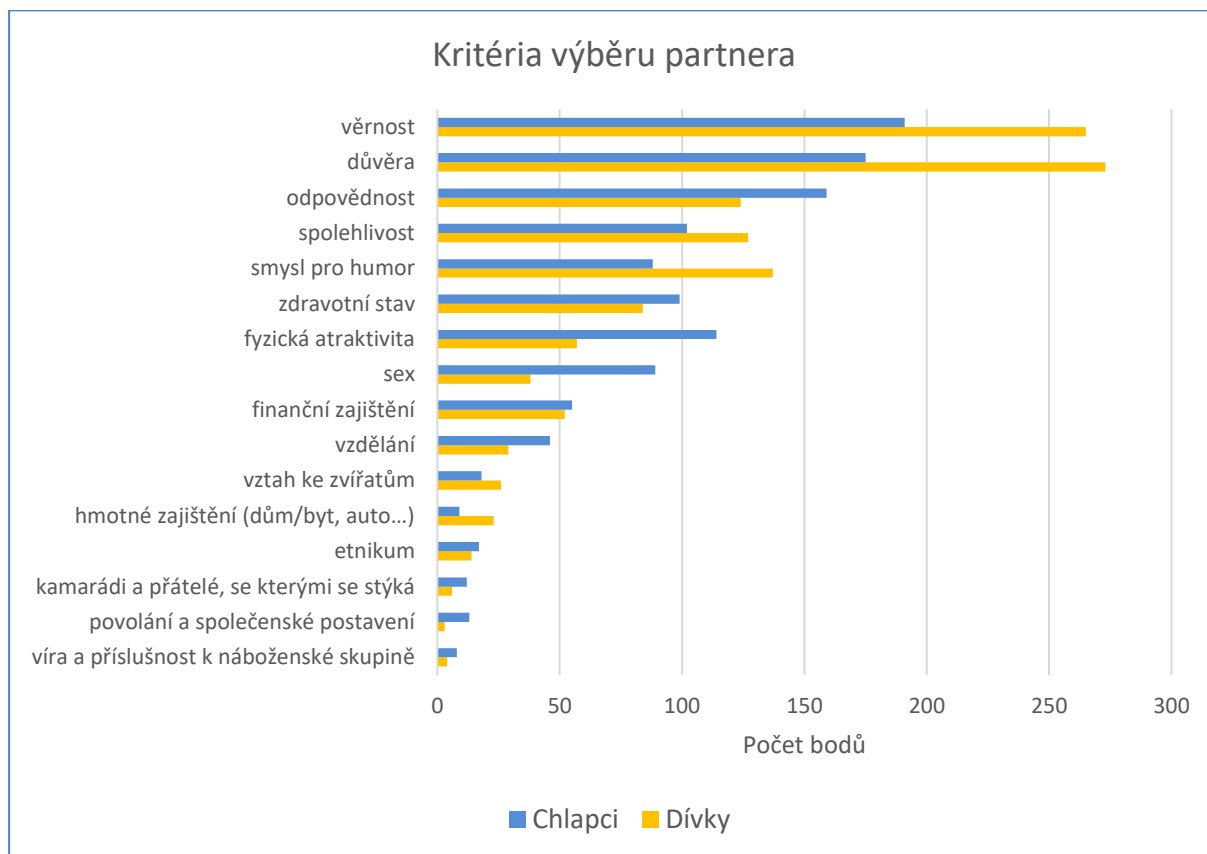
Tabulka 7 – Kritéria výběru partnera

Kritéria výběru partnera	Celkem		Dívky		Chlapci		
	počet zvolení	Počet bodů	počet zvolení	Počet bodů	počet zvolení	Počet bodů	
věrnost	120	73%	456	67	265	53	191
důvěra	119	73%	448	68	273	51	175
odpovědnost	83	51%	283	41	124	42	159
spolehlivost	81	49%	229	46	127	35	102
smysl pro humor	86	52%	225	51	137	35	88
zdravotní stav	54	33%	183	26	84	28	99
fyzická atraktivita	69	42%	171	31	57	38	114
sex	59	36%	127	17	38	42	89
finanční zajištění	37	23%	107	19	52	18	55
vzdělání	32	20%	75	14	29	18	46
vztah ke zvířatům	21	13%	44	11	26	10	18
hmotné zajištění (dům/byt, auto...)	17	10%	32	12	23	5	9
etnikum	14	9%	31	8	14	6	17
kamarádi a přátelé, se kterými se stýká	10	6%	18	3	6	7	12
povolání a společenské postavení	8	5%	16	2	3	6	13
víra a příslušnost k náboženské skupině	5	3%	12	2	4	3	8

Vidíme, že náboženská příslušnost a víra zasahuje nejmenší procento žáků. Podobně je tomu i v případě povolání a společenského postavení. Žáci vesměs nekladli velký důraz ani na přátele kolem svého partnera, na to, jakého bude etnikaa jak bude hmotně zajištěn/a. Zhruba v pomyslném středu stojí tělesné záležitosti jako zdravotní stav, sex a fyzická atraktivita. Nejvyšších hodnot dosáhly pozitivní charakterové vlastnosti. Žáci si tedy uvědomují, že například spolehlivost a odpovědnost předchází hmotnému či finančnímu zabezpečení. Ještě před tyto důležité vlastnosti však postavili v případě četnosti volby smysl pro humor, podle počtu bodů je smysl pro humor na místě pátém. Z rozšiřujících vysvětlení vyplývá, že žáci se potřebují v životě zasmát, nechtějí ses partnerem nudit, smysl pro humor pro ně

představují dobrou pohodu ve vztahu. Na úplném vrcholu s nejvyšší četností volby stojí důvěra spolu s věrností.

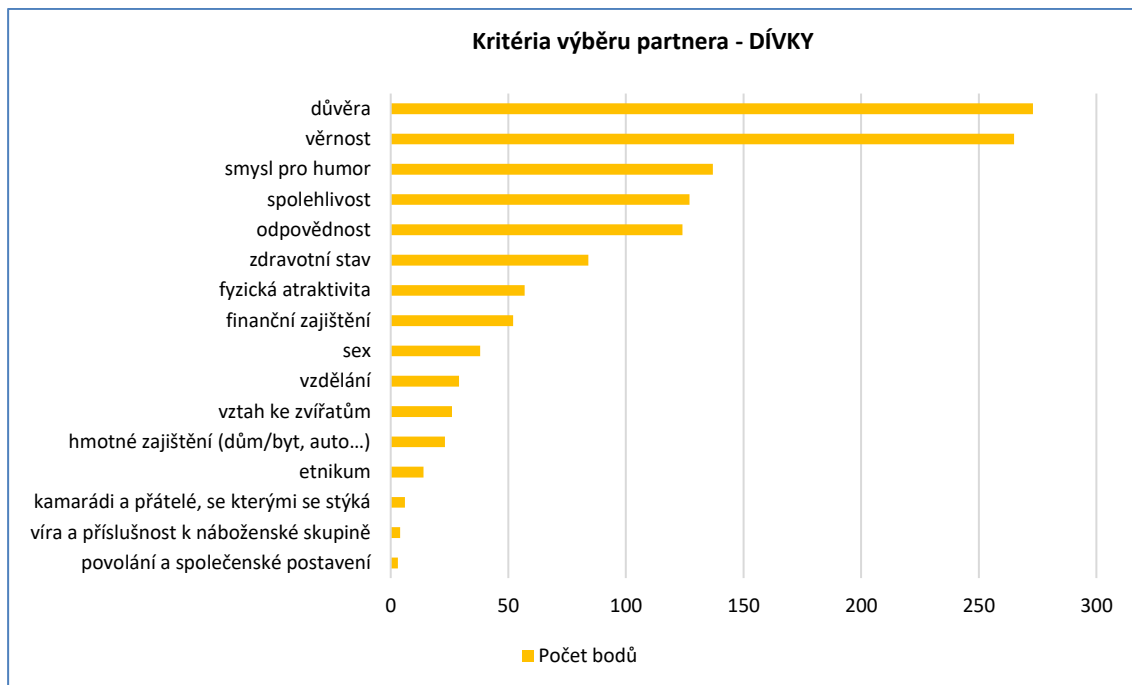
V následujícím grafu se podíváme podrobněji, jak se liší vážený průměr ve výběru kritérií u dívek a chlapců.

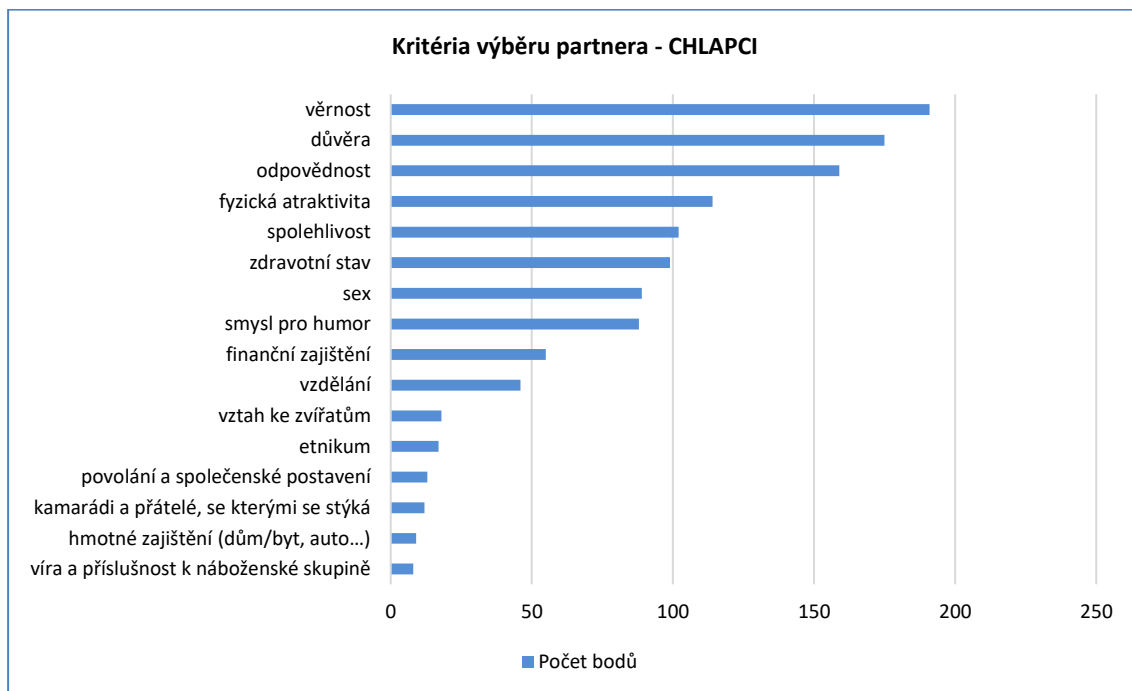
Graf 4 – Kritéria výběru partnera

Patrný je rozdíl v počtu bodů u „důvěry“, která se u dívek přesunuje na první příčku a u „věrnosti“. Těmito dvěma vlastnostem dávaly dívky nejčastěji 1. místo při svém výběru z pěti kritérií, zatímco u chlapců se do první pětky dostávaly, ale ne s takovým důrazem na první místo. Dále je velmi zajímavý propad v počtech bodů, který následuje po této dvojici vlastností u dívek oproti chlapcům. Chlapcům tedy jen o něco méně než na věrnosti a důvěře záleží na tom, aby jejich partnerka měla v sobě odpovědnost, kdežto u dívek se nejenže na třetí místo dostane humor, ale i s velkým bodovým propadem oproti důvěře a věrnosti, kterým dívky dávají opravdu velkou váhu. Chlapci oproti dívkám nevyžadují tolik smysl pro humor, ale preferují odpovědnost a fyzickou atraktivitu, následuje spolehlivost a dobrý zdravotní stav. Rozdíl v bodování vidíme také u důležitosti sexu pro jednotlivá pohlaví, chlapci

přisuzují sexu více než dvojnásobný význam oproti dívkám. Abychom lépe viděli uspořádání jednotlivých kritérií od 1. po 15. místo u díveka u chlapců, přikládám tyto grafy:

Graf 5 – Kritéria výběru partnera – dívky

Graf 6 – Kritéria výběru partnera - chlapci

Zatímco dívky kladou na „spolehlivost“ a „odpovědnost“ přibližně stejný důraz, chlapci poměrně významně preferují „odpovědnost“. Bylo by zajímavé zjistit, co přesně si pod těmito pojmy žáci představují... Obě pohlaví mají na 6. místě „zdravotní stav“, avšak u dívek má nižší váhu. „Finanční zajištění“ má zhruba stejnou váhu u obou pohlaví, je sice u dívek na osmém místě a u chlapců na devátém, avšak u chlapců s vyšším váženým průměrem než u dívek. U některých chlapců mě překvapilo, že svoji volbu zdůvodňovali tím, „aby nebylo všechno na nich“, je tady patrný strach z odpovědnosti, která by měla spočívat na jejich bedrech – tradiční mužská role. Dívky u tohoto kritéria například uváděly potřebu zajištění v období, kdy budou pečovat o děti. Jak už jsem zmínila, tuto potřebu může pokrývat „spolehlivost“ a „odpovědnost“, kde dívky i chlapci uváděli, že se například vinou partnera nechtějí ocitnout ve finanční či hmotné nouzi. Dalším zdůvodněním bylo např., že „udělá, co slíbí“, „nebude se chovat nezodpovědně“, „můžu se na něj/ji spolehnout“... Chlapci u dívek nepreferují hmotné zajištění (dům, byt, auto), které je na předposlední příčce – 15., u dívek se nachází na místě 11.

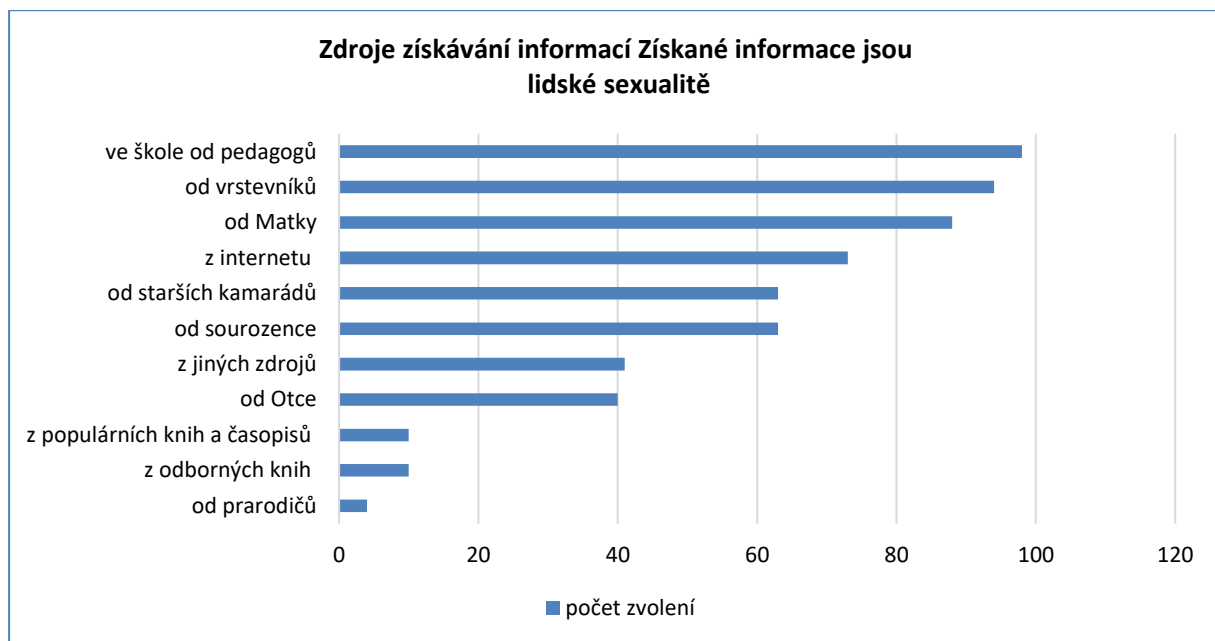
Z této testové úlohy vyplývá, že kritéria pro výběr partnera se liší podle pohlaví. Liší se důraz, který kladou dívky a chlapci na jednotlivá kritéria a od třetí příčky se liší i pořadí. Nejvíce se dle váženého průměru a počtu bodů k sobě přiblížili dívky a chlapci u „finančního zajištění“, přestože u každého obsazuje jinou příčku, následuje zdravotní stav a malý důraz na etnikum, spojující obě pohlaví. Nejvíce se jejich názory lišily v oblasti sexu, fyzické atraktivity a smyslu pro humor. Velký rozdíl je i v důrazu dívek na „důvěru“ a „věrnost“, přestože u obou pohlaví obsazují dvě nejvyšší příčky.

Dotazníková otázka č. 4

Tato zjišťovací položka zkoumala informační zdroje žáků 9. tříd v oblasti zdravých vztahů a sexuality, bylo jim nabídnuto 12 zdrojů a žáci z nich mohli volit libovolný počet. Cílem bylo co nejlépe zmapovat jejich informační pole. Výsledky jsou uvedeny v tabulce a znázorněny pomocí grafu.

Tabulka 8 – Zdroje získávání informací

Odkud získáváš informace o problematice lidské sexuality, reprodukčního zdraví atp.:	počet zvolení		dívky		chlapci	
	počet	procento	počet	procento	počet	procento
ve škole od pedagogů	98	59,8%	56	66,7%	42	52,5%
od vrstevníků	94	57,3%	52	61,9%	42	52,5%
od Matky	88	53,7%	62	73,8%	26	32,5%
z internetu	73	44,5%	30	35,7%	43	53,8%
od sourozence	63	38,4%	31	36,9%	32	40,0%
od starších kamarádů	63	38,4%	32	38,1%	31	38,8%
z jiných zdrojů	41	25,0%	12	14,3%	29	36,3%
od Otce	40	24,4%	19	22,6%	21	26,3%
z odborných knih	10	6,1%	4	4,8%	6	7,5%
z populárních knih a časopisů	10	6,1%	5	6,0%	5	6,3%
od prarodičů	4	2,4%	1	1,2%	3	3,8%
od tety, strejdy	4	2,4%	1	1,2%	3	3,8%

Graf 7 – Zdroje získávání informací

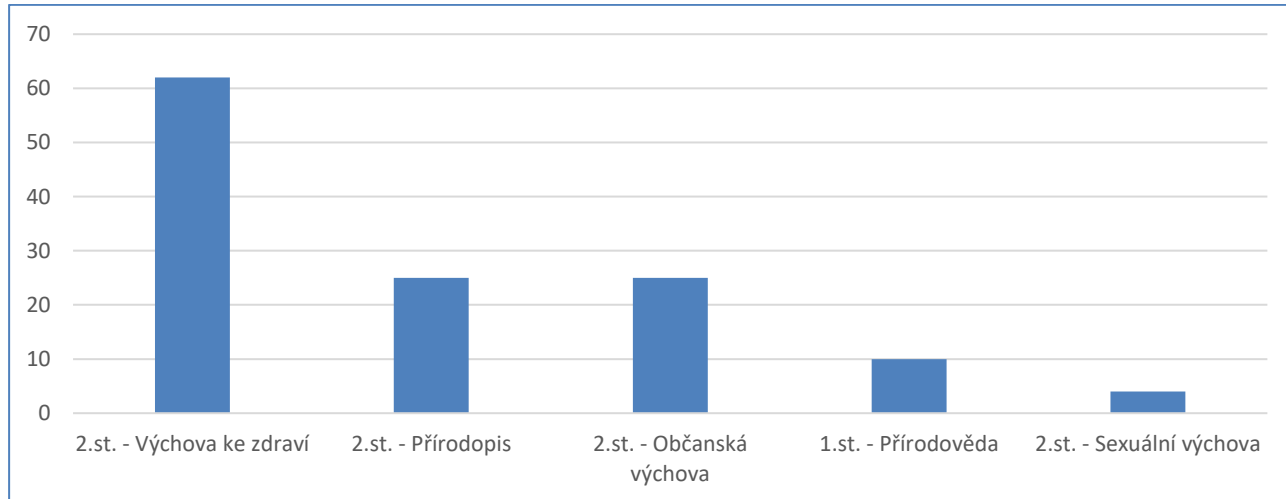
Nejvíce žáků vybralo jako zdroj informací školu, na kterou se podrobněji zaměříme níže. Když se podíváme na srovnání dle pohlaví, u dívek s velkou převahou obsazuje 1.místo matka. Těsně za školou se v celkovém průměru nachází vrstevnická skupina, u dívek hraje 10% větší roli než u chlapců. U chlapců jenejvýznamnějším zdrojem internet (1.) a až těsně potom vrstevnicispolu se školou (2.). Na třetím místě se v celkovém součtu umístila matka (u dívek 1.a téměř třikrát významnější oproti chlapcům). U chlapců jsou 4. místě

sourozenci a 5. starší kamarádi. U dívek jsou na 4.místě kamarádi a pak 5. sourozenci, až na 6. místě potom internet. Následuje kolonka „jiné zdroje“, kde se někteří zmínili například o různých přednáškách, seriálech (opakoval se netflixový „Sex education“) v televizi a filmech. Tento „jiný zdroj“ uváděli přibližně 2x více chlapci oproti dívkám. Z posledních pěti míst je ještě významný „otec“ a to u obou pohlaví přibližně stejně. Následují populární knihy (např. Kámasútra) a časopisy (např. Bravo), odborné knihy a úplně na konci ostatní příbuzní (tety, strýcové, babičky, dědečkové...).

Nyní se podíváme podrobněji na informační zdroj: škola a pedagogové, který měl v průměru nejvyšší skóre, zahrlo jej 126 žáků.

Tabulka 9 – Školní předměty jako zdroje informací

Školní předmět	celkem	
2.st. - Výchova ke zdraví	62	38%
2.st. - Přírodověda	25	15%
2.st. - Občanská výchova	25	15%
1.st. - Přírodověda	10	6%
2.st. - Sexuální výchova	4	2%

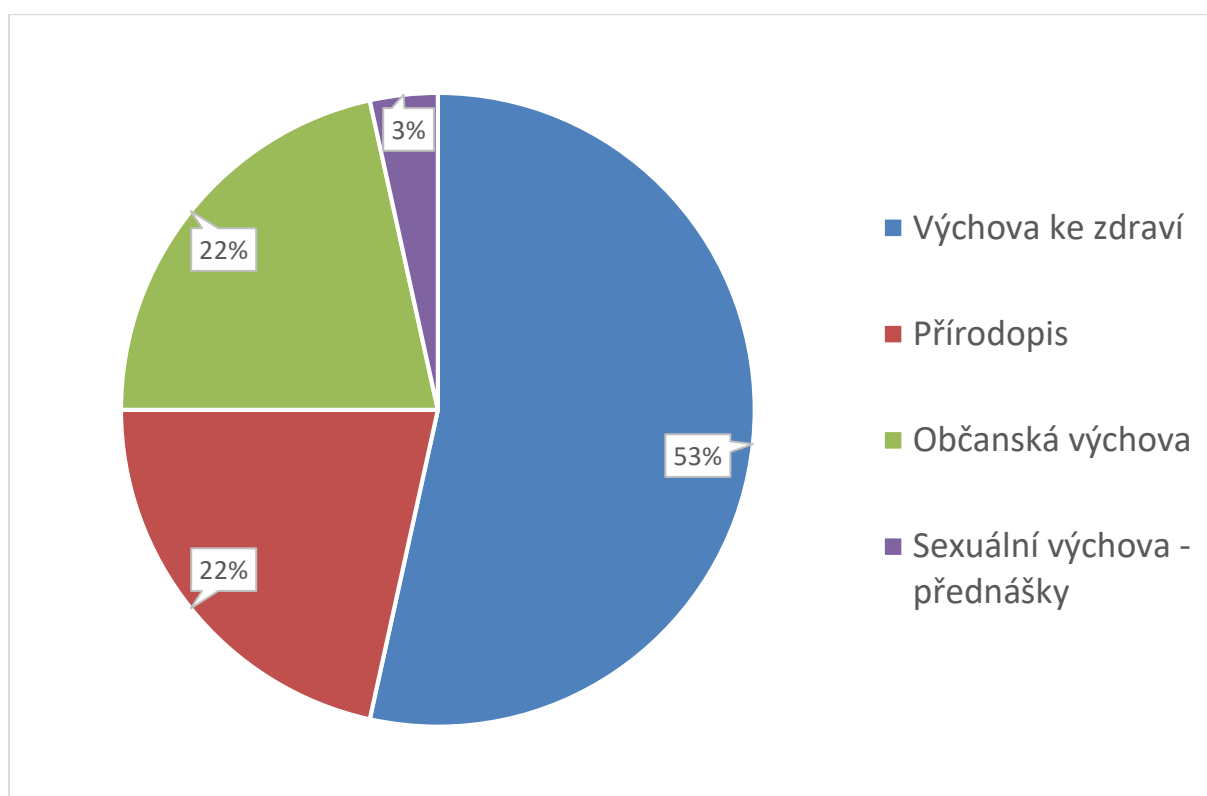
Graf 8 – Školní předměty jako zdroj informací

Část žáků uvedla jako informační zdroj i předmět z prvního stupně – Přírodovědu, bylo to 10 žáků, tedy 7,9%. Zajímavé je v tomto případě srovnání s totožným výzkumem, kde však šlo o žáky 6. tříd, kde přírodopis vybralo téměř 19% žáků. (Endlicherová, 2019)

Z předmětů na druhém stupni uvádělo nejvíce žáků Výchovu ke zdraví, bylo to 62 žáků ze 126, tedy 49,2%. Nutno doplnit, že pod tento předmět jsem zahrнула i „Zdravou osobnost“, kterou na Šumperské ZŠ Vrchlického uvádějí jako rovnocenný k předmětu Výchova ke zdraví.

Na druhém místě žáci uváděli Přírodopis a Občanskou výchovu - oba dva předměty uvedl rovnocenný počet žáků – tedy 25 a 25, každý z těchto předmětů tvoří 19,8% podíl. Malá část uvedla Sexuální výchovu, kterou však konkretizovali jako přednáškovou činnost na škole, byli to 4 žáci, tedy 3,2%.

Pokud se podíváme pouze na předměty z 2. stupně ZŠ, získáme následující výsledky.

Graf 9 – Zdroje informací na 2. stupni ZŠ

Velkou převahu má předmět Výchova ke zdraví, kterou žáci uvádějí nejčastěji jako svůj informační zdroj v oblasti zdravých vztahů, sexuální výchovy a reprodukčního zdraví.

Jelikož chlapci uváděli internet jako nejčastější zdroj informací ohledně sexuálně reprodukčního zdraví, dovolím si výzkum doplnit o následující tabulku, která umožňuje širší náhledna následující hodnocení informačních zdrojů „škola“, kdy velká část chlapců použila u sexuální výchovy hodnocení těchto informací jako nedostačujících, nepotřebných

a předávaných příliš pozdě. Ve vyhodnocování beru v potaz i tyto informační zdroje, které žáci používají spolu s jejich obsahy - ovlivňuje tak jejich pohled na lidskou sexualitu.

Tabulka 10 – Získávání informací z internetu

	celkem		dívky		chlapci	
z internetu	73	44,5%	30	35,7%	43	53,8%
vedli zdroj	36	22,0%	11	13,1%	25	31,3%
vedli zdroj porno stránky	21	12,8%	1	1,2%	20	25,0%

Z celkového počtu 164 dotázaných, uvedlo internet jako zdroj informací ohledně lidské sexuality 73 žáků, tedy 44,5% respondentů. Z toho 37 žáků své internetové zdroje neupřesnilo a 36 uvedlo i konkrétní internetový zdroj, bylo to 11 dívek a 25 chlapců, nejčastěji uváděli youtubery, sociální sítě (instagram, facebook, lide.cz), různé podcasty (Radio R: Vyhonit ďábla), internetové seriály (opět Sex education) a porno stránky (nejčastěji www.redtube.com a www.pornhub.com). Z celkového počtu to bylo 20 chlapců a 1 dívka, kteří uvedli jako svůj internetový a zároveň tedy informační zdroj stránky s pornografickým obsahem. Součástí další úlohy bylo zjišťování, v jakém typu rodinného uspořádání respondenti vyrůstají.

Tabulka 11 – Rodinné poměry

Žiješ:	celkem		dívky		chlapci	
s oběma vlastními rodiči	109	66,5%	52	61,9%	57	71,3%
pouze s jedním rodičem	29	17,7%	16	19,0%	13	16,3%
pouze s jedním rodičem - MATKA	28	17,1%	15	17,9%	13	16,3%
pouze s jedním rodičem - OTEC	2	1,2%	2	2,4%	0	0,0%
s jedním vlastním rodičem a druhým nevlastním rodičem	15	9,1%	9	10,7%	6	7,5%
s jedním vlastním rodičem (MATKA) a druhým nevlastním rodičem	12	7,3%	7	8,3%	5	6,3%
s jedním vlastním rodičem (OTEC) a druhým nevlastním rodičem	3	1,8%	3	3,6%	0	0,0%
jiná varianta	5	3,0%	2	2,4%	3	3,8%

Následující část se týká názorů žáků na informace předávané školou:

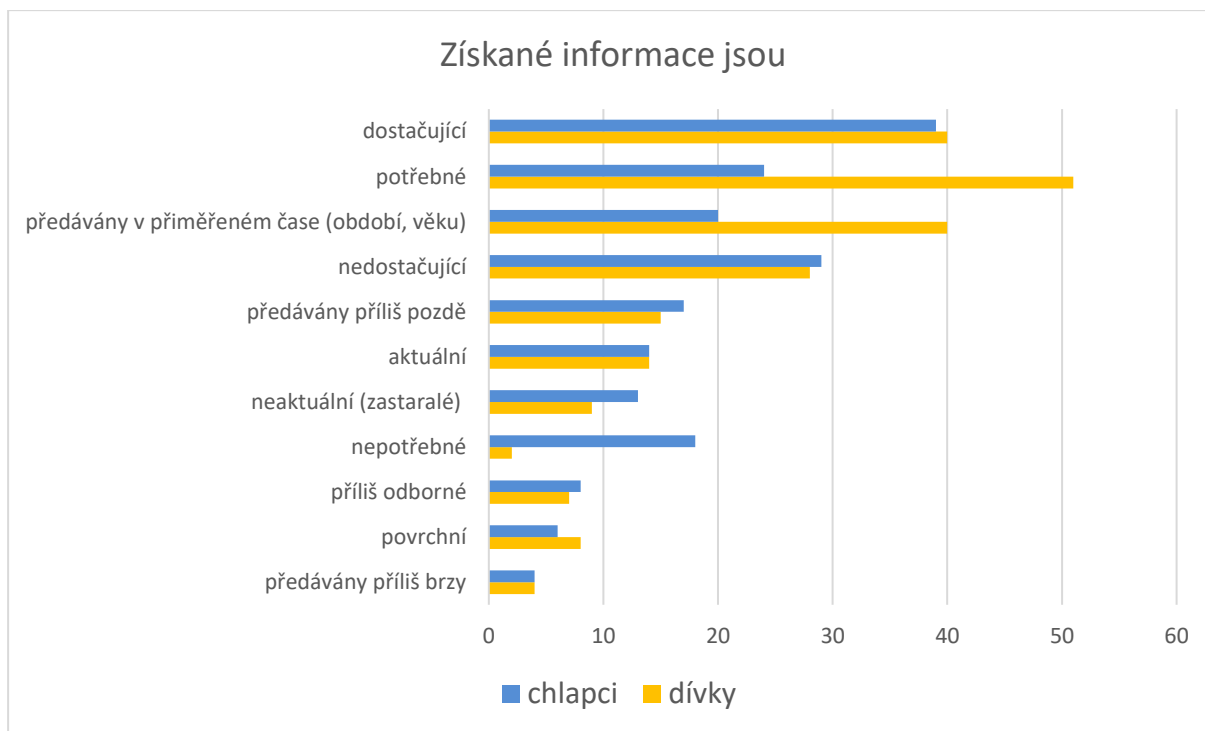
Žáci měli možnost zatrhnout libovolné množství variant hodnocení, tedy ne jen jednu možnost. Někteří žáci tuto část hodnocení vynechali, přesto budu vycházet z celkového počtu žáků – tedy 100% = 164 žáků.

Tabulka 12 – Charakter informací

Máš pocit, že informace k problematice reprodukčního zdraví a lidské sexualitě, které ve škole získáváš, jsou:	celkem		dívky		chlapci	
	dostačující	79	48,2%	40	47,6%	39
potřebné	75	45,7%	51	60,7%	24	30,0%
předávány v přiměřeném čase (období, věku)	60	36,6%	40	47,6%	20	25,0%
nedostačující	57	34,8%	28	33,3%	29	36,3%
předávány příliš pozdě	32	19,5%	15	17,9%	17	21,3%
aktuální	28	17,1%	14	16,7%	14	17,5%
neaktuální (zastaralé)	22	13,4%	9	10,7%	13	16,3%
nepotřebné	20	12,2%	2	2,4%	18	22,5%
příliš odborné	15	9,1%	7	8,3%	8	10,0%
povrchní	14	8,5%	8	9,5%	6	7,5%
předávány příliš brzy	8	4,9%	4	4,8%	4	5,0%

Nejmenší skupina žáků hodnotí informace poskytnuté školou jako „příliš odborné“ (9,1%) „povrchní“ (8,5%) nebo „předávány příliš brzy“ (4,8%). Středně početná skupina hodnotí informace jako „předávány příliš pozdě“ (19,5%), „aktuální“ (17%), „neaktuální/zastaralé“ (13,4%) a „nepotřebné“ (12,2%). Nejvíce žáků zvolilo mezi možnostmi: „dostačující“ (48,2%), „potřebné“ (45,7%), „předávány v přiměřeném čase (období, věku)“ (36,6%) a „nedostačující“ (34,8%). U žáků tedy převládá hodnocení informací ze školy jako dostačujících (1. místo) oproti nedostačujících (4. místo), přesto 57 žáků ze 164 není nezanedbatelné číslo.

Pro lepší názornost uvádím opět graf, kde můžeme lépe vidět i rozdíly v hodnocení mezi chlapci a dívkami.

Graf 10 – Charakter informací

Zatímco u kategorií „dostačující“ a „nedostačující“ se dívky s chlapci téměř shodnou, tak u „potřebných“ a „předávaných v přiměřeném čase“ tuto možnost zahrlo dvojnásobné množství dívek oproti chlapcům. Nejvíce se názor dívek a chlapců liší v potřebnosti informací ohledně lidské sexuality, dívky tyto informace shledávají jako potřebné ve větší míře, chlapci častěji využili i možnost „nepotřebné“. Ve zbylých kategoriích nejsou mezi hodnocením dívek a chlapců příliš velké rozdíly (snad až na kategorii „neaktuální/zastaralé“). Za pozornost stojí, že kategorie „aktuální“ nedosahuje ani zdaleka takových hodnot jako „potřebné“. Na druhou stranu žáci nevolili nijak významně ani možnost „neaktuální“.

Z uvedeného grafu tedy vyplývá, že větší část žáků pokládá informace ze školy za dostačující. Menší, avšak významná část za nedostačující. Většina dívek dále tyto informace pokládá za potřebné a předávané v přiměřeném věku, avšak chlapci si to až tak nemyslí. V rozšiřujících vysvětleních uváděli jednak více pornografické obsahy a také to, že pokládají učitele za ty, co toho o sexu příliš mnoho nevědí.

Závěr

Sexuální výchova ve škole i v rodině představuje výzvu. Mnohdy bývá zodpovědnost za ni delegována, ve snaze před touto diskusí utéct. Důvody mohou být různé, jde o citlivé téma a dospělí nechtějí nic uspěchat, pokazit, jsou tedy vědečtí, korektní atp. Děti mezitím dospívají a odpovědi si hledají sami. Hledají je obvykle tam, kde zdroj nejvíce upoutá jejich smysly.

Vyšší rodičovský vklad rovná se pečlivější výběr životního partnera. Důkazem jsou zjištění, že děti, se kterými rodiče komunikují o sexu, zahajují svůj pohlavní život později a mají méně sexuálních partnerů. V provedeném výzkumném šetření uvedly děti své rodiče jako významný zdroj informací. Aktivnější je v tomto směru matka, obzvláště v kombinaci matka - dcera. Bylo by zapotřebí více kvalitativních výzkumů, aby bylo zřetelnější, jak jsou takové rozhovory vedeny, zda nejsou pouze jednostranné, jak jsou vnímány dospívajícími, jak se při takovýchto rozhovorech cítí a jakou kvalitu, popř. aktuálnost informace mají.

Z uvedeného výzkumu vyplývá, že si dívky v testech vedly lépe než chlapci. Prokázaly lepší znalost zejména v otázkách vlastního pohlaví. V případě chlapců, byl nejvýznamnějším zdrojem informací internet. Otcové hrají v jejich případě daleko menší roli než matka. Chlapci nemají až takový problém uvést jako zdroj pornografické stránky, na rozdíl od dívek.

Téma pornografie nelze v sexuální výchově ponechat bez komentáře. Adolescenti ještě nemají osobní zkušenost, nevědí, jak funguje tělo partnera/partnerky, potřebují informace, aby si mohli vytvořit představu co nejbližší realitě. Výchova by tedy měla zahrnovat i diskusi o pornu - vysvětlovat, že jde o produkt zábavního průmyslu a ne o platný proces. Možný je rovněž opačný či vzájemný (mezigenerační) transfer informací, vzhledem k jejich dostupnosti je otázka kdo koho může o sexualitě víc poučit. Důležité je komunikaci umožnit, nebát se ji otevřít. Diskurz je základem sexuální socializace a je jedním z prostředků sexuální výchovy.

Mezi vrstevníky zábrany v komunikaci o sexu částečně mizí – o vztazích a sexu spolu mluví často, což také vyplynulo z dotazníku. Takovéto diskuse však mají spíše charakter sdílení než získávání kvalitních informací vyvracení omylů.

Škola je ve společném průměru nejvýznamnějším zdrojem informací. Nejčastěji žáci uváděli předmět Výchovu ke zdraví. Tento vyučovací předmět má však slabou hodinovou dotaci a proto je potřeba pečlivě rozvážit jeho náplň tak, aby obsáhla vyváženým způsobem všechny

vytčené oblasti. Žáci pokládají v průměru předávané informace za potřebné a dostačující, avšak třetina chlapců je jiného názoru. Zde by rovněž bylo zapotřebí více kvalitativních výzkumů k zjištění skutečných potřeb žáků a také, zda vlivem nedostatku srovnání v možnostech výuky, nemají stran sexuální výchovy příliš skromné potřeby. Nejvíce poddimenzovaná bývají témata z psychosociální kategorie. Stran sexuální výchovy to znamená učit žáky, pomocí zvyšování emoční inteligence, jak usměrnění a kultivování svých sexuálních potřeb, tak schopnosti je naplnit - napomáhat k tomu, aby byl v konečném důsledku sex více uspokojivý, jak po stránce fyzické, tak emoční.

Seznam použitých zdrojů

- BARTOŇOVÁ, M. *Přístupy k počátečnímu vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním*. Speciální pedagogika. 2008, roč. 18, č. 2. ISSN 1211-2720.
- BARTOŠOVÁ, RAŠKOVÁ. *Problematika zdraví a puberty v současném primimárním primárním vzdělávání*. In: 26. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2018 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-26] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>
- BRAUN, Richard; MARKOVÁ, Dana; NOVÁČKOVÁ, Jana. *Praktikum školní psychologie*. Praha: Portál, 2014, 214 s. ISBN 978-80-262-0176-2.
- ČAPEK, Robert. *Líný učitel: Jak učit dobře a efektivně*. Praha: Raabe, 2017, 140 s. ISBN 978-80-7496-344-5.
- ČERNOUŠEK, Michal. *Sigmund Freud - dobyvatel nevědomí*. Praha: Nakladatelství Paseka, 1996. ISBN 80-7185-082-9.
- Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy*. V Brně: CPress, 2014. ISBN 978-80-264-0290-9. (kolektiv autorů).
- FOUCAULT, Michel. *Dějiny sexuality I.: Vůle k vědění*. Praha: Hermann & synové, 1999, 192 s. ISBN 80-238-5090-3
- FREUD, Sigmund. *O člověku a kultuře*. Praha: Odeon, 1990, 460 s. ISBN 80-207-0109-5.
- GAJDOŠOVÁ, Eva; HERÉNYIOVÁ, Gabriela. *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál, 2006, 324 s. ISBN 80-7367-115-8.
- GIDDNES, Anthony. *Proměna intimacy: Sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*, Praha: Portál, 2012, 216 s. ISBN 978-80-262-0175-5.
- HŘIVNOVÁ, M. *Jsou témata výchovy k sexuálně reprodukčnímu zdraví v edukační realitě vnímána žáky jako dominující či absentující?* In: 8. Moravský regionální kongres k sexuální výchově. Sborník referátů, 2018 [online] Olomouc: SPRSV [cit. 2020-10-10] ISBN 978-80-905696-7-6. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>
- HŘIVNOVÁ, M. *Problematika výchovy k sexuálně reprodukčnímu zdraví v dokumentu Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví*. In: 26. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2018 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-20] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>
- HŘIVNOVÁ, Michaela a kol. *Stěžejní aspekty výchovy ke zdraví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Fakulta tělesné kultury, 2010, 151 s. ISBN 978-80-244-2503-0.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JANIŠ Kamil. TÄUBNER Vladimír. *Na pomoc studentům a učitelům v sexuální výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, 50 s. ISBN 80-7041-194-5.

JARKOVSKÁ, L. *Feminismus a sexuální výchova. Gender, rovné příležitosti, výzkum* (2006) 7-2:41-45. [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz>

JARKOVSKÁ, L. *Film Kočičky není pedofilní, děti nemůžou za hypersexualizovanou kulturu*. In A2larm [online] 1.10.2020. [cit. 10.10.2020] Dostupné z: <https://a2larm.cz>

JARKOVSKÁ, L. *Gender ideologie: Hrozba, která neexistuje*. In: 26. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2018 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-11] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

JARKOVSKÁ, L. *Sexualita a škola: Utéct před tím nelze*. In: 27. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2019 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-25] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

KVAPILOVÁ, ČECHOVSKÁ. *Mapování potřeb mladých lidí v tématech sexuální výchovy (Nesehnutí)*. In: 27. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2019 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-26] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. Praha: Triton, 2015, 662 s. ISBN 978-80-7387-929-7.

PARKER, Michael. *Etika pro děti*. Praha: Triton, 2017, 252 s. ISBN 978-80-7553-152-0.

PITOŇÁK, SPILKOVÁ. *Homofobní předsudky české mládeže: Sociodemografická analýza názorů mladých lidí na homosexualitu*. In: 26. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2018 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-26] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

PROCHÁZKA, GAJOVÁ a HUMHAL. *Virtuální i fyzická sexuální agresivita – kasuistika (od kyberšikany ke znásilnění)*. In: 27. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2019 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-26] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

PUGNEROVÁ, Michaela; KVINTOVÁ, Jana. *Přehled poruch psychického vývoje*. Praha: Grada, 2016, 293 s. ISBN 978-80-247-5452-9.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT. 2017. s. 166. [cit. 2020-09 -17]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz>

RAŠKOVÁ, Miluše. *5 otázek k sexuální výchově dětí předškolního a mladšího školního věku (3-11 let): informativní příručka o sexuální výchově nejen pro studenty, učitele, vychovatele a rodiče*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1737-0.

Standardy pro sexuální výchovu v Evropě. [online] Praha: SPRSV 2017. [cit. 2020-11-01]

ISBN 978-80-905696-6-9. Dostupné z: <https://planovanirodiny.cz>

Standardy pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví. 2015. [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. Metodický portál RVP, 18 s. [cit. 2020-05-16]. Dostupné z: <http://digifolio.rvp.cz>

SUPA, M. *Syndrom zlých médií: Děti, dospělí a mediální úzkost*. In: 27. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2019 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-26] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

ŠILEROVÁ, L. *Děti/dospívající a filmy varující před zneužíváním prostřednictvím internetu*. In: 27. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2019 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-15] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

ŠILEROVÁ, L. *Sexuální výchova očima dospívající*. In: 26. Celostátní kongres k sexuální výchově v České republice, Sborník referátů, 2018 [online]. Pardubice: SPRSV. [cit. 2020-10-26] ISBN 978-80-905696-9-0. Dostupné z: <https://www.planovanirodiny.cz>

ŠULOVÁ, Lenka, FAIT, Tomáš, WEISS, Petr. *Výchova k sexuálně reprodukčnímu zdraví*, Praha: Maxdorf, 2011, 439 s. ISBN 978-80-7345-238-4.

TÄUBNER Vladimír. *Metodika sexuální výchovy pro učitele, vychovatele, rodiče a studenty učitelství*. Praha: Státní zdravotní ústav, 1996, 45 s. ISBN 80-7071-029-2.

TUPÝ, J. *Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání*. NÚV. 2016 [cit. 2020-03-13] Dostupné z: <http://www.nuv.cz>

TUPÝ, J., ed., HŘIVNOVÁ, M. & E. MARÁDOVÁ, 2016. *Metodické komentáře a úlohy ke standardům pro základní vzdělávání – Výchova ke zdraví*. [online]. Praha: NÚV, 133 s. ISBN 978-80-7481-175-3. [cit. 2020-09-15]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz>

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. s. 23. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 468 s. ISBN 978-80-247-2054-8.

VAGNEROVÁ, Marie. *Úvod do psychologie*. Praha: Karolinum, 2003, 210 s. ISBN 80-246-0015-3.

VALA, J.; VAŠŤATKOVÁ, J. *Možnosti a limity využití sémantického diferenciálu při reflexi edukační reality*. In Český pedagogický výzkum v mezinárodním kontextu. Sborník příspěvků

XVII. ročníku celostátní konference ČAPV. Ostrava: Pedagogická fakulta OU, 2010, s. 53-62. ISBN 978-80-7368-769-4.

WEISS, Petr. *Sexuologie*, Praha: Grada, 2010, 724 s. ISBN 978-80-247-2492-8

WorldHealthOrganization. RegionalofficeforEurope[online]. 2019 [cit. 2020- 04-10].

Dostupné z: <http://www.euro.who.int>

ZVĚŘINA, Jaroslav. *Sexuologie (nejen) pro lékaře*, Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2003, 287 s. ISBN 80-7204-264-5.

Seznam grafů a tabulek

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Počty žáků, rozdělení podle počtu bodů.....	27
Tabulka 2 – Průměrný počet bodů a průměrná úspěšnost	28
Tabulka 3 – Analýza odpovědí z 1. testovací úlohy.....	29
Tabulka 4 – Počty žáků, rozdělení podle počtu bodů.....	30
Tabulka 5 – Průměrný počet bodů a průměrná úspěšnost	31
Tabulka 6 – Analýza odpovědí z 2. testovací úlohy.....	32
Tabulka 7 – Kritéria výběru partnera	33
Tabulka 8 – Zdroje získávání informací.....	37
Tabulka 9 – Školní předměty jako zdroje informací	38
Tabulka 10 – Získávání informací z internetu.....	40
Tabulka 11 – Rodinné poměry	40
Tabulka 12 – Charakter informací.....	41

Seznam grafů

Graf 1 – Podíl zúčastněných chlapců a dívek.....	26
Graf 2 – Rozložení počtu bodů podle pohlaví.....	28
Graf 3 – Rozložení počtu bodů podle pohlaví.....	31
Graf 4 – Kritéria výběru partnera	34
Graf 5 – Kritéria výběru partnera – dívky	35
Graf 6 – Kritéria výběru partnera - chlapci	35
Graf 7 – Zdroje získávání informací	37
Graf 8 – Školní předměty jako zdroj informací.....	38
Graf 9 – Zdroje informací na 2. stupni ZŠ	39
Graf 10 – Charakter informací	42

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Things you don't see in mainstream porn	24
---	----

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník, který vyplňovali žáci 6. ročníků základních škol.....	49
---	----

Přílohy:

1. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá či nepravdivá:

Tvrzení	ANO	NE	NEVÍM
1. Jeden menstruační cyklus ženy trvá přibližně 28 dnů.			
2. Mužský hormon testosteron ovlivňuje také růst vousů a svalové hmoty.			
3. Ovulace znamená totéž co menstruační krvácení.			
4. Těhotenství trvá přibližně 280 dnů, tedy 40 týdnů.			
5. Intimní hygiena se týká pouze žen.			
6. Konzumace alkoholu v těhotenství může vážně poškodit plod.			
7. Mezi druhotné pohlavní znaky u dívky patří ochlupení zevního genitálu, podpaží a růst prsou.			
8. Největší pravděpodobnost otěhotnění je v době ovulace.			
9. Mezi ženské pohlavní hormony se řadí estrogen a testosteron.			
10. Před a po zavedení menstruačního tamponu je třeba si umýt ruce.			
11. Tekutina, která je produkována pohlavními orgány muže a vyloučená při pohlavním styku, se označuje jako erekce.			
12. K oplodnění (tedy ke spojení spermie a vajíčka) dochází v pochvě.			
13. Mužská pohlavní buňka se označuje jako spermie.			
14. Žena je schopna otěhotnět od puberty do konce života.			
15. U chlapců se v pubertě objevuje mutace hlasu způsobená růstem hrtanu.			

2. Urči, zda jsou následující tvrzení pravdivá či nepravdivá:

	Tvrzení	ANO	NE	NEVÍM
1.	Před pohlavně přenosnými nemocemi mě chrání hormonální antikoncepce.			
2.	Nakazit se pohlavně přenosnou nemocí můžu i při orálním sexu.			
3.	Proti žádné pohlavně přenosné nemoci neexistuje očkování.			
4.	Když je někdo HIV pozitivní, podáním ruky se můžu od něj nakazit.			
5.	Kapavka a syfilis se u nás (v ČR) již nevyskytují.			
6.	Infekce HIV postihuje jen homosexuály.			
7.	Kondom mě 100% ochrání před těmito nemocemi.			
8.	Na přítomnost viru HIV se v ČR testují všechny těhotné ženy.			
9.	Přemýšlím, že se nechám naočkovat proti viru HPV (lidskému papilomaviru, který může způsobit např. rakovinu děložního čípku, hrtanu).			
10.	Onemocnění AIDS se projeví až po několika letech infekce HIV.			
11.	Pohlavním stykem lze přenést také žloutenku typu B (event. C).			
12.	Každý poševní výtok znamená, že jde o kapavku.			

3. Z následujících faktorů ovlivňujících volbu budoucího životního partnera vyber pět, které považuješ za nejdůležitější a zapiš je do připravených volných polí (1 = nejdůležitější; 5 = nejméně důležitý z vybraných pěti důležitých faktorů). Svoji volbu zdůvodni.

Nabídka faktorů ovlivňujících výběr budoucího partnera	Výběr faktorů a jejich zdůvodnění
odpovědnost	1.
finanční zajištění	
zdravotní stav	2.
etnikum (národnost)	
fyzická atraktivita (vzhled)	
smysl pro humor	3.
víra a příslušnost k náboženské skupině	
spolehlivost	
sex	
vzdělání	4.
věrnost	
povolání a společenské postavení	5.
důvěra	
hmotné zajištění (dům/byt, auto...)	
vztah ke zvířatům	
kamarádi a přátelé, se kterými se stýká	

Vaše pohlaví:

dívka

chlapec

Ročník:

6. ročník

9. ročník

Odkud získáváš informace o problematice lidské sexuality, reprodukčního zdraví atp.:

(možno označit více odpovědí)

1. od matky vlastní nevlastní
2. od otce vlastní nevlastní
3. od prarodiče (babička)
4. od prarodiče (dědeček)
5. od staršího sourozence (sestra) vlastní nevlastní
6. od staršího sourozence (bratr) vlastní nevlastní
7. od mladšího sourozence (sestra) vlastní nevlastní

8. od mladšího sourozence (bratr) vlastní nevlastní
9. od jiného rodinného příslušníka (uved'):
10. od vrstevníků (spolužáků, stejně starých kamarádů)
11. od starších kamarádů
12. ve škole od pedagogů
 na 1. stupni (uved' vyučovací předměty):.....
.....
 na 2. stupni (uved' vyučovací předměty):.....
.....
13. z internetu (uved' např. www stránky, youtubery atp., pokud víš konkrétně):
.....
14. z odborných knih (uved' název či autora, pokud víš konkrétně):
.....
15. z populárních knih a časopisů (uved' název či autora, pokud víš konkrétně):
.....
16. z jiných zdrojů

Bydlíš:

1. vesnice
2. městys
3. město
4. velké město (nad 100 tis. obyvatel)

Žiješ:

1. s oběma vlastními rodiči
2. pouze s jedním rodičem matka otec
3. s jedním vlastním rodičem (matka otec) a druhým nevlastním rodičem
4. jiná varianta (uved'):.....

Máš pocit, že informace k problematice reprodukčního zdraví a lidské sexualitě, které ve škole získáváš, jsou:

(možno označit více odpovědí)

1. ☐ dostačující	7. ☐ předávány příliš brzy
2. ☐ nedostačující	8. ☐ předávány příliš pozdě
3. ☐ příliš odborné	9. ☐ předávány v přiměřeném čase (období, věku)
4. ☐ povrchní	10. ☐ potřebné
5. ☐ aktuální	11. ☐ nepotřebné
6. ☐ neaktuální (zastaralé)	12. ☐ jiná varianta (doplň):